

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

On sekizinci İnikat

23.XII.1955 Cuma

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	397:398	5. — Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker ve iki arkadaşının, Kırşehir kazasında (Kırşehir) adıyla yeniden bir vilâyet kurulmasına dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/191)	400
2. — Havale edilen kâğıtlar	398	6. — Çorum Mebusu Mustafa Kemal Biberoglu'nun, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun muaddel 39 ncu maddesinin B fıkrasının tadiline dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/46)	400
3. — Yoklama	399	7. — Kars Mebusları Sırrı Atalay ve İbrahim Us'un, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair 6422 sayılı Kanunun meriyetten kaldırılmasına dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/151)	400
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umumiyeye mâruzatı	399	5. — Sualler ve cevaplar	400
1. — Askerlik Mükellefiyeti Kanununun 2850 sayılı Kanunla muaddel 80 nci maddesinin tadili hakkında kanun lâyhası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatasının geriverimesine dair Başvekâlet tezkeresi (1/290, 3/275)	399	A — Şifahi sualler	400
2. — Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın, Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 11 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair olan kanun teklifinin geriverilmesine dair tavriri (2/152, 4/157)	399	1. — Diyarbakır Mebusu Mustafa Ekinci'nin, Dahiliye Vekilinin 20 Ekim 1955 tarihinde askerî bir uçakla Diyarbakır'a gitmesinin sebeplerine dair sualine Dahiliye Vekili Etem Menderes'in şifahi cevabı (6/145)	400:404
3. — Kocaeli Mebusu Selâmi Dinçer ve iki arkadaşının, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sanlığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna muvakkat madde eklenmesi hakkında kanun teklifini müzakere etmek üzere Muvakkat Encümen teşkiline dair tavriri (4/158)	399		
4. — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyhasının Muvakkat Encümene havalesi (1/374)	399		

2. — Kars Mebusu Kemal Güven'in, Reiscumhurun Ürdün'e yaptığı ziyaret esnasında vâkı beyanatı hakkındaki sualine Hariciye Vekili Fuad Köprülü'nün şifahi cevabı (6/119) 404:407

3. — Malatya Mebusu Kâmil Kırkoğlu'nun, Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Heyetine dâhil Urfa Mebusu Feridun Ergin'in, Konsey nezdindeki temsilciliği hakkında vâkı hâdis ve neşriyatın doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili Fuad Köprülü'nün şifahi cevabı (6/122) 407:425

4. — Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, son günlerde idare ve zabıta âmirleri arasında yapılan nakil ve tâyinlerin sebeplerine, İstanbul'daki vazifelerinden başka yerlere tâyin olunanlarla bâzı kaymakamların vekâlet emrine alınmalarının 6/7 Eylül hâdiseleriyle alâkalı bulunup bulunmadığına ve bu yüzden İstanbul Valisi hakkında bir muamele yapıp yapılmadığına dair Dahiliye Vekilinden şifahi suali (6/148) 425

5. — Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, son belediye seçimlerinde istifa etmeden aday-

lıklarını koyan ve seçilen memur ve müstahdemlerin unvanlarıyla hangi parti adayı olduklarına ve belediye âzalığına seçilen İller Bankası Umum Müdürünün durumuna dair Adliye ve Dahiliye vekillerinden şifahi suali (6/149) 425

6. — Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu'nun, Adana'daki Şehir Oteli noksanlarının bugüne kadar ikmal edilmemesi sebeplerine dair sualine Dahiliye Vekili Etem Menderes'in şifahi cevabı (6/150) 425:426

6. — Müzakere edilen maddeler 426

1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi 1955 yılı Eylül, Ekim ve Kasım ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni mazbatasası (5/27) 426

B — Tahrirî sualler 427

1. — Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Kuzey - Doğu vilâyetlerinde ve bilhassa Kars'ta devam eden kuraklık sebebiyle köylünün hayvanını yok pahasına elinden çıkarmaya ve bu yüzden hayvan fiyatlarının süratle düşmeye başlaması karşısında Hükümetin ciddî ve âcil ne gibi tedbir alacağına dair sualine Başvekil Adnan Menderes'in tahrirî cevabı (7/105) 427

1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Devlet Vekili Şemi Ergin'in Millî Müdafaa Vekâleti Vekilliğine tâyin edildiğine dair Riyaseticumhur tezkeresi okundu.

Ankara Mebusu Âliye Temuçin'in, korunmaya muhtaç çocuklara yardım fonu hakkındaki kanun teklifi,

Kastamonu Mebusu Muzaffer Kuşakçıoğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 76 ncı maddesine bir fıkra ilâvesine dair olan kanun teklifi,

Tokad Mebusu Ahmet Gürkan'ın, Millî Korunma Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair 3954 sayılı Kanunun 31 ve 59 neu maddelerinin tadili hakkındaki kanun teklifi, talepleri üzerine, geriverildi.

Büyük Millet Meclisi Reisvekilleri seçimi için reyler toplandı. Kars Mebusu Kemal Güven'in, Reiscumhurun Ürdün'e yaptığı ziyaret esnasında vâkı beyanatı hakkında Hariciye Vekilinden,

Malatya Mebusu Kâmil Kırkoğlu'nun, Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Heyetine dâhil Urfa Mebusu Feridun Ergin'in Konsey nezdindeki temsilciliği hakkında vâkı hâdise ve neşriyatın doğru olup olmadığına dair Hariciye Vekilinden olan şifahi sualleri, vekil hazır bulunmadığından, gelecek İnikada bırakıldı.

Muğla Mebusu Zeyyat Mandalınci'nin, Ayvalıktan Fethiye'ye kadar olan sahil bölgemizin emniyet ve muhafazası için ne gibi yeni tedbirler alındığına dair sualine Gümrük ve İnhisarlar Vekili cevap verdi.

Reisvekillikleri için toplanan reylerin tasnifi neticesinde Tokad Mebusu İhsan Baç ile Bursa Mebusu Agâh Erozan'ın Büyük Millet Meclisi Reisvekilliklerine seçildikleri tebliğ olundu.

Seyhan Mebusu Cavid Oral'ın, Seyhan Barajı sulama kanallarının ne zaman ihale edileceğine ve baraj için istimlak edilen arazi bedellerinin ödenmemiş olan kısmının ne zamana kadar tediye edileceğine dair sualine Nafia Vekili cevap verdi.

Manisa Mebusu Muammer Alakant'ın, Örfî İdare Kumandanlığı tarafından kapatılan gazetelere dair sualine Millî Müdafaa Vekâleti Vekili cevap verdi.

Seyhan Mebusu Mehmet Ünal'dı'nın, Zirai Mücadele kanunu lâyihasının hazır olup olma-

dığına, Çukurova'da drenaj kanalları ile toprak tahlilinin ne zaman yapılacağına ve Adana'da Akala tipinden daha iyi vasıfta bir pamuk yetiştirilmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair sualine Ziraat ve Nafia vekilleri cevap verdiler.

Manisa Mebusu Muhlis Tümay'ın, bir sene içinde nerelerde kaç orman yangını çıktığına, yangın sahasının miktarıyla tekrar ağaçlanması için ne gibi tedbirler alındığına dair sualine Ziraat Vekili cevap verdi.

Seyhan Mebusu Mehmet Ünal'dı'nın, Adana'da kurulması kararlaştırılan radyo istasyonu hakkında Devlet Vekilinden şifahi suali, Devlet Vekili Celâl Yardımcı'nın teklifi üzerine, 28. XII. 1955 Çarşamba günü İnikada bırakıldı.

Elâzığ Mebusu Şevki Yazman'ın, sahile uzak bölgelerden ihraç edilen madenlere prim verilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sualine İktisat ve Ticaret Vekili cevap verdi.

İzmir Mebusu Pertev Arat'ın, Ankara'da münteşir Sonhavadis gazetesinin 21 Kasım 1955 günlü nüshasında «İlkokulda da Siyaset» başlıklı yazıya dair sualine Adliye ve Maarif vekilleri cevap verdiler.

Diyarbakır Mebusu Mustafa Ekinci'nin, Dahiliye Vekilinin 20 Ekim 1955 tarihinde askeri bir uçakla Diyarbakır'a gitmesinin sebeplerine dair suali, Dahiliye Vekili hazır bulunmadığından, gelecek İnikada bırakıldı.

Çorum Mebusu Kemal Biberoglu'nun, mahkeme başkâtip ve muavinleri ile zabıt kâtiplerine fazla mesai ve yıpranmalarına karşılık olmak üzere ücret veya tazminat verilmesinin düşünülüp düşünülmediğine dair sualine Adliye ve Maliye vekilleri cevap verdiler.

Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, son günlerde idare ve zabıta âmirleri arasında yapılan nakil ve tâyinlerin sebeplerine, İstanbul'daki vazifelerinden başka yerlere tâyin olunanlarla bâzı kaymakamların vekâlet emrine alınmalarının 6/7 Eylül hâdiseleriyle alakalı bulunup bulunmadığına ve bu yüzden İstanbul Valisi hakkında bir muamele yapılıp yapılmadığına dair Dahiliye Vekilinden şifahi suali, vekil hazır bulunmadığından, gelecek İnikada bırakıldı.

Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, son belediye seçimlerinde istifa etmeden adaylıklarını koyan

ve seçilen memur ve müstahdemlerin unvanları ile hangi parti adayı olduklarına ve belediye âzalığına seçilen İller Bankası Umum Müdürünün durumuna dair Adliye ve Dâhiliye vekillerinden şifahi suali, sual sahibi her iki vekilin de aynı celsede cevap vermesini talebettiğinden, gelecek İnikada bırakıldı.

Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu'nun, Adana'daki Şehir Oteli noksanlarının bugüne kadar ikmal edilmemesi sebeplerine dair Dahiliye Ve-

kilinden şifahi suali, Vekil hazır bulunmadığından, gelecek İnikada bırakıldı.

23 . XII . 1955 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikada nihayet verildi.

Reisvekili
Kayseri Mebusu
Fikri Apaydın

Kâtip
Kayseri Mebusu
Ömer Mart

Kâtip
Bolu Mebusu
İhsan Gülez

2. — HAVALA EDİLEN KÂĞITLAR

Lâyhalar

1. — Milletvekilleri Seçimi Kanununun Bâzi Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bâzi Maddelerinin Kaldırılmasına dair 6428 sayılı Kanunun ilgası ve bunun yerine 5545 sayılı Seçim Kanununun eski hükümlerinin aynen meriyete konulması hakkında kanun lâyihası (1/373) (Dahiliye, Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerine)

2. — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bâzi maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası (1/374) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

Teklifler

3. — Ankara Mebusu Âliye Temuçin'in, Korunmaya Muhtaç Çocuklar hakkındaki 5387 sayılı Kanunun bâzi maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi (2/195) (Dahiliye, Maarif, Adliye,

Sihhat ve İçtimai Muavenet ve Bütçe encümenlerine)

4. — Kastamonu Mebusu Muzaffer Kuşakçioğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa geçici bir madde ilâvesine dair kanun teklifi (2/196) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

Tezkere

5. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1953 Bütçe yılı Hesabı Katfisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/278) (Divanı Muhasebat Encümenine)

Mazbata

6. — Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, Arzuhal Encümenininin 28 . III . 1955 tarihli hıf-talık karar cetvelindeki 759 sayılı Kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair tavriri ve Arzuhal ve Adliye encümenleri mazbataları (4/115) (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,06

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KATIPLER : İhsan Gülez (Bolu), Ömer Mart (Kayseri)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız efendim.
(Denizli mebuslarına kadar yoklama yapıldı)

REİS — Ekseriyetimiz vardır, Celseyi açıyorum efendim.

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MARUZATI

1. — *Askerlik Mükellefiyeti Kanununun 2850 sayılı Kanunla muaddel 80 nci maddesinin tadili hakkında kanun lâyihası ve Millî Müdafaa Encümeni mazbatasının geriverilmesine dair Başveklâlet tezkeresi (1/290, 3/275) (1)*

REİS — Başveklâlet tezkeresi vardır, okuyorum.

T. B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine

19 . VIII . 1955 tarihli ve 71-174/3024 sayılı yazımızla sunulmuş bulunan 1111 sayılı Askerlik Kanununun 2850 sayılı Kanunla muaddel 80 nci maddesinin tadili hakkındaki kanun lâyihasının iade edilmesine müsaade buyurulmasını saygılarımla rica ederim.

Başvekil

A. Menderes

REİS — Efendim, tezkerede bahis mevzuu kanun lâyihası gündemde olduğu için geriverilmesi tasvibinize bağlıdır. Bu itibarla reylerinize arz ediyorum. Geriverilmesini kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Etmeyenler... Kabul edilmiştir, geriverilecektir.

2. — *Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın, Su-baylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 11 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair olan kanun teklifinin geriverilmesine dair takriri (2/152, 4/157).*

(1) (1/290) sayılı mazbatanın birinci müzakeresi 14 ncü İnikat zabtındadır.

T. B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine
4276 sayılı Askerî Terfi Kanununun 11 nci maddesinin tadili hakkındaki kanun teklifimin geriverilmesini saygıyla arz ederim.

Tunceli Mebusu
Arslan Bora

REİS — Geriverilmiştir, efendim.

3. — *Kocaeli Mebusu Selâmi Dinçer ve iki arkadaşının, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna muvakkat madde eklenmesi hakkında kanun teklifini müzakere etmek üzere Muvakkat Encümen teşkiline dair takriri (4/158)*

T. B. M. Meclisi Yüksek Reisliğine

T. C. Emekli Sandığı Kanununun 39, 40 nci maddelerinin tadili hakkındaki kanun teklifimizin Adliye, Bütçe, Maliye, Maarif ve Dahiliye encümenlerinden seçilecek beşer âzadan müteşekkil muvakkat bir encümen tarafından tetkiki arz ve teklif olunur.

Erzurum Mebusu
Abdülkadir Eryurt

Kocaeli Mebusu
Selâmi Dinçer

REİS — Takrirden sarahaten yazıldığı veçhile, Adliye, Bütçe, Maliye, Maarif ve Dahiliye encümenlerinden beşer kişi alınmak suretiyle muvakkat bir encümen teşkili talebolunmaktadır. Bu hususu reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — *Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihasının Muvakkat Encümene havalesi (1/374)*

5. — *Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker ve iki arkadaşının, Kırşehir kazasında (Kırşehir) adıyla yeniden bir vilâyet kurulmasına dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/191)*

6. — *Çorum Mebusu Mustafa Kemal Biber-oğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun muaddel 39 ncu maddesinin B fıkrasının tadiline dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/46)*

7. — *Kars mebusları Sırrı Atalay ve İbrahim Us'un, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun bâzı maddelerinin değiştirilmesine dair 6422 sayılı Kanunun meriyetten kaldırılmasına dair kanun teklifinin Muvakkat Encümene havalesi (2/151)*

REİS — Bu mevzuun da Hükümet tarafından hazırlanan kanun lâyihası ile Elâzığ Mebusu Se-

lâhattin Toker tarafından verilen kanun teklifi-nin, ve ayrıca Çorum Mebusu Mustafa Kemal Biber-oğlu'nun, Emekli Sandığı Kanununun 39 ncu maddesinin B fıkrasının 5 nci bendinin ta-dili ve Kars Mebusu Sırrı Atalay ile İbrahim Us'un, Emekli Sandığı Kanununun bâzı madde-lerinin değiştirilmesi hakkındaki 6422 sayılı Ka-nunun meriyetten kaldırılmasına dair kanun tekliflerinin, teşkili kabul olunan Muvakkat En-cümende görüşülmesi hususunu reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Kars Mebusu Kemal Güven arkadaşımız bu-radalar mı, Malatya Mebusu Kâmil Kırkoğlu arkadaşımız da buradalar, Hariciye Vekili Şimdi resmî bir davettedir, buraya yetişmek için gayret sarf ediyorlar. Arkadaşlar izin verirlerse diğer sorulara geçelim, Vekil Bey geldikleri zaman o sualleri okuyalım.

5. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — ŞİFAHİ SUALLER

1. — *Diyarbakır Mebusu Mustafa Ekinci'nin, Dahiliye Vekilinin 20 Ekim 1955 tarihinde as-kerî bir uçakla Diyarbakır'a gitmesinin sebeple-rine dair sualine Dahiliye Vekili Etem Mende-res'in şifahi cevabı (6/145)*

REİS — Mustafa Ekinci burada.

Suali okuyoruz :

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Aşağıda yazılı sorularımın Dahiliye Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını rica ederim.

Diyarbakır Mebusu
Mustafa Ekinci

1. 20 ekim günü bir askerî uçakla Diyar-bakır'a gelerek Kulp ve Lice kazalarına müs-tacelen teftişe gitmeniz ve bu arada Kulp ka-zasında mebusunuz size zulüm yapıyor mu, su-alini halka tevcih etmeniz bir sebebi var mı-dır? Ve halktan aldığımız cevabın mahiyeti ne-dir?

2. Lice kazasında da bir müddet evvel vâkı bir katilde mebusların dereceyi alâkası tahkik mevzuu edilmiş midir? Edilmişse bu, hangi ih-bar veya şüpheden ileri gelmiştir?

3. Mebuslar hakkında dosyalar tanzim edil-diği ve bunun için emniyet ve millî emniyet vazifelendirildiği rivayetleri dolaylığına göre bu hususta size bir ihbar var mı? Varsa resmî muameleye neden tevessül edilmemiştir? Şayet ihbarlar tahakkuk etmiyorsa muhbirleri hak-kında bir muamele yapılmış mıdır?

4. Vali Şevket Ozanalp'ı beraberce D. P. ye götürerek belediye meclisi seçim listelerinin bir kısmının ona terkedilmesi için karar alma-nız doğru mudur? Memurların siyasetle iştiga-line kanun mâni iken valinin bu vazifelerde çalıştırılması ve vali konağının bir siyasi karar-gâh haline getirilmesi neye delâlet eder?

5. 22 ekim tarihinde gene askerî uçakla Ankara'ya avdet ederken D. P. il başkanı ile idare heyeti âzasını ve belediye reisini beraber getirmenizin sebebi nedir?

6. 25 ekim tarihinde gene bu partililerin askerî uçakla Diyarbakır'a gönderilmesi salâ-hiyetini nereden aldınız? Askerî vasıtaların parti işlerine ve partililer emrine tahsisine Hü-kümetin inzıam eden bir kararı var mıdır?

Cevabınızı rica ederim.

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Aydn) — Muhterem arkadaşlarım; arkadaşım Mustafa İkinci'nin suallerine madde sırasıyla cevaplarımı arz ediyorum.

1. Lice ve Kulp kazalarında belediye seçimleri münasebetiyle hâdiseler çıkması için sebepler mevcudolduğu Başvekile ihbar edilmiş; Başvekil derhal mahallinde bir tetkik yapmamı lüzumlu gördü. Aynı gün yani 20 ekim perşembe günü bir askerî tayyare ile Diyarbakır'a gittim. Ertesi gün Lice ve Kulp kazalarında tetkikte bulundum. Başvekile yapılan ihbarın, bir tahmin veya vehimden ibaret olduğuna kanaat getirdim. Kulp kazasında konuşurken, halka mebus arkadaşlarım hakkında hiçbir sual tevcih etmedim.

2. Lice Kazasında, Mahallî bâzı aileler arasında mevcut geçimsizliği, umumi meclis seçimi dolayısıyla bir katil hâdisesine sebebiyet verdiğini anlattılar.

Bu münasebetle mebus arkadaşlarımın ismini zikrederek hiçbir sual sormadım.

3. Emniyet teşkilâtımızda beynelmilel arşiv sistemi tatbik edilmektedir. Emniyetle, herhangi bir sebep dolayısıyla alâka tesis edenler hakkında dosya açılması bu sistemde mevcut usul icabıdır. Bunun dışında, herhangi bir vatandaş hakkında dosya tutulması usulü mevcuttur.

Emniyete intikal eden ihbar ve hâdiseler değerlendirilmedikçe dosyaya alınmaz. Herhangi bir mebus arkadaşım hakkında, irtılama vasıl olmak yoluyla bir ihbar veya bir muamele dosyaya intikal etmemiştir.

Millî Emniyet, Dahiliye Vekâletinin teşkilâtı içinde değildir.

4. Diyarbakır da Demokrat Parti Merkezinde Vali ile birlikte D. P. seçim listeleriyle meşgul olmadım. Vali konağında misafir kaldım. Birçok ziyaretleri orada kabul etmem tabii bir haldir. Bu ziyaretleri kabülde, muhatab veya merci tutulduğum muhtelif mevzular arasında, mensubu olduğum partinin işlerine ve Belediye Seçim listemize taallük eden meselelerle de meşgul olmaktan müstağni kalamazdım.

5. 22 Ekim Cumartesi günü uçakla Ankara'ya dönerken Belediye Reisi Dr. Kâmil Tayşî ile D.P. İkinci Başkanı Cevdet Beyi talepleri üzerine tayyareye aldım. Uçakta boş yer olduktan son-

ra, başka vatandaşlar da zuhur etseydi, onları da kabul ederdim.

6. Doktor Kâmil Tayşî, Diyarbakır'a dönmek için tayyare bulamadıklarını söyleyerek, Ankara ile hava üssü arasında sefer yapan uçaklardan istifade etmeleri için alâkamı rica etti. Sordum, sefere hazırlanmış tayyare mevcut olmadığı cevabını aldım.

Fakat, Salı günü zuhur eden bir yük tayyaresi ile gittiklerini sonradan öğrendim.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Mustafa İkinci.

MUSTAFA EKİNCİ (Diyarbakır) — Muhterem arkadaşlar, Dahiliye Vekili, kendine has nezaketiyle sorumu cevaplandırmış bulundular. Esas itibariyle gösterdikleri bu nezakete teşekkürü bir borç bilirim. Zaten henüz dün denecek kadar kısa bir müddet evvel saflarından ayrıldığım bir partinin vekilini bir vesile arıyarak tenkid etmek veya vurmaktan zevk alır bir arkadaşınız olmadığımı pekâlâ bilirsiniz.

Efendim, hâdisre rejimin asli bünyesini ilgilendirdiği için kısaca izahatta bulunmama müsaadenizi rica edeceğim.

Dahiliye Vekili, meseleyi gayet normal yollardan ele aldılar, gelmiş, ve bitmiş gibi gösterdiler. Halbuki mesele böyle değildir. Sorumu buraya getirmekten maksadım yalnız o günkü hâdisre itibariyle olmayıp biraz da evveliyatı mevcut olmasından ileri gelmektedir. Eski idarenin vatandaşı tehdit eden, şüphe altında bırakan götü harekât ve gidişatının acısını hep beraber tatmış idik. Bunların tekrar edilmemesi üzerinde Demokrat Parti iktidara gelirken bir teminat vermiş ve vâidde bulunmuştu. Şüphesiz ki bu vâid Demokrat Partinin istinatgâhını teşkil etmiş aynı zamanda muhalefet partisinin sukutuna sebep olmuştur. Eski taktiklerin yavaş yavaş yeniden baş gösterdiğini - üzüntü ile ifade edeyim ki - görmeye başladık. Bu, Demokrat Partinin içinde ve dışında vâkı oldu. Bilhassa muhalefette bulunan; benim gibi hasbelkader ayrılmış kimseler üzerinde biraz daha şiddet kesbettiğini ifade edersem her halde yanılmamış olacağım. Arkadaşlarımın benim gibi üzülmüş bulduklarına eminim 1954 senesinin bütçesi müzakere edilirken Sayın Etem Menderes ile karşı karşıya gelmiş ve bu ihbarcılık ve jurnaleliğe meydan vermemelerini kendilerinden rica etmiş-

tım. Aynı zamanda Bütçe Komisyonu arkadaşlarım da bu ricama iştirak etmişlerdi. 1955 Bütçesinde bilhassa tenkide şayan bulunduğum noktaları açık bir lisanla ifade ettikten sonra, üzüntü ile arz edeyim ki, Millî Emniyetten Bütçe kalemine müracaat etmek suretiyle konuşmamın suretini istettiklerini işittim. Bu, hakikaten acıdır. Bu kürsüden her türlü endseden uzak vicdanının sesini ifade edeceğine dair yemin ederek konuşan milletvekillerinin konuşmaları hiçbir suretle ve hiçbir makam tarafından istenemez. (Sağdan: Bravo sesleri) İstenmesinin kanunlara karşı bir hürmetsizlik ve aynı zamanda bir tecavüz sayılmasının tabii olması lâzımgelir.

20 Ekimde bendeniz Diyarbakır'a gidiyorum. Sayın Dahiliye Vekili, Devyet Havayollarına ait ve on bir buçukta kalkan bir tayyare olmasına rağmen kendisi bir buçukta askerî tayyare ile geliyor. Dahiliye Vekilinin beni takibetmek için oraya geldiğini arkadaşlardan öğreniyorum. Tefsiri budur. (Soldan «Ne münasebet?» Sesleri). Sevgili arkadaşlarım müsaade buyurun, böyle zannedildi diyorum. Ben buna bir şey ilâve etmedim. Söylentileri ifade ettim. Şunu katıyetle ifade edeyim ki, arkadaşlar, bir mebus olarak beni istikbale gelmek isteyen arkadaşlarım tehdide uğramıştır. Evet, ispat edebilirim: «Toplu halde bir hareket tarzı İçtimaatı Umumiye Kanununa muğayir olduğu, aksi halde bu harekete müdahale edileceği» beni karşılamaya gelenlere bildirilmiştir. Ve hususi beni karşılamaya gelmek isteyen bir müdüre: «Hükümetin muhalifi bir mebusu nasıl istikbal ediyorsun?» diye ihtar ediliyor. Bu bir zihniyetin ifadesidir, önlenmesi lâzımgelen bir harekettir. (Sağdan, bravo sesleri, soldan gürültüler). Bu hepimizin dâvasıdır, beraberce önlememiz lâzımgelen bir dâvadır, arkadaşlar.

Dahiliye Vekilinin Diyarbakır'daki temasları üzerinde duracak değilim. Şüphesiz bir vekil olarak gönül arzu ederki, yalnız emniyet ve asayiş üzerinde, memleketin sükûn ve huzuru üzerinde tevakkuf etsinler. Ama parti işlerine karışmasınlar; çünkü Halk Partisini tenkid ederken esas itibarıyla bu nokta üzerinde duruyorduk. Onların vekillerine partizan ruhu taşıdıkları için hücum ediyorduk. Ama Demokrat Parti devrinde bunun olmaması şayanı temenni idi. Bunlar hepimiz için bir ıstıraptır. Düşünü-

nüz arkadaşlar, Dahiliye Vekili iki gün evvel Kulp ve Lice'ye gidiyor. Göstermiş olduğu sebep şu seçimlerde dolayısıyla bir hâdise çıkıp çıkmıyacağıdır. Şuna emin olmanız lâzımgelir ki, asla her hangi hâdise mevzu bahis değildi, mâna ifade etmiyecek bir hareket tarzı ve bir fikir serdinden ibaretti. Zaten aslî esası çıkmadığını kendileri de burada ifade ettiler, kendilerini oraya kadar gönderen kimselerin zihniyeti üzerinde durmaları icabederdi. Şimdi mesele şu, o gün telefonla, Silvan'dan bir heyet istiyorlar. Silvan'dan istenen heyet orada bulunan Azizoglu ailesi aleyhine bir hava yaratmak içindir. Bunun üzerine yaratılan hâdiseyi size anlatacağım: Vali ile beraber Demokrat Partiye gitmelerinin liste tanzimi vazifesini üzerine almak hususundaki teville, inkâna hiçbir şey demiyorum. O beni fazla ilgilendirmez. Fakat Ekimin 21 nci gecesi Silvan'dan gelmiş bir heyeti kabul ediyorlar, onlarla uzun süren bir görüşme yapıyorlar. Görüşmenin kulaklarımıza gelen metnini söylemeye lüzum görmüyorum. Yalnız o kadar fazla iltifat ediliyor ki, ve bilhassa Şeyh Abdullah isminde bir kimsenin adamlarına o kadar fazla iltifat ediliyor ki, ve bu adamlar hükümeti arkasında telâkki ediyorlar. Yine bu adamlar köye gittikleri zaman Silvanlı Azizoglu ailesi için bir suikast tertibine başlanıyor. Yedi katil suçundan mahkûm olmuş, dağda dolaşan, makineli tüfenk elinde gezen Muşlu Mustafa isminde birisi var, Bezvanlı Şeyh Abdullah'ın evine getiriliyor ve tam orada bulunduğu zaman iki jandarma vazife yapmak üzere Bezvan'a gidiyorlar... Bezvan'da Şeyh Abdullah'ın evine geliyorlar. Kapıda şeyhin bir hizmetçisi içeriye girmeyin, içerde kadın vardır, diyor. Jandarmalar böyle bir kadının bulunmadığını bildikleri için kapıdaki iterek içeri giriyorlar. İçerde yemek sofrası üzerinde baştan aşağı fişenkli, elinde makineli tüfenk şakînin bulunduğu görüyorlar. Vazife yapmak aşkıyle «hemen teslim ol» emrini veriyorlar. Şakî, odanın arkasında mevcut bir perdenin arkasına kaçıyor. Tam orada, teslim olmazsan vuracağım, diyen nefere şeyhin hizmetkârlarından biri arkadan tutmak suretiyle ateş etmesine mâni oluyor. Şakî, tam o sırada ateş ediyor, jandarma neferi şehit düşüyor, arkadaşlar.

Bu hâdise ile beraber sekizinci katlini yapan şakî dağda dolaşıyor. Etem Menderes arkadaşı-

mız oraya gitmek için bir lüzum görmüyor. Fakat Vali Şevket Özenalp, kumandanı takibe gönderirken diyor ki, «Şeyhin adamlarını koruyacaksınız.» Katil hâdisesi, yemek esnasında oluyor. Hiçbir şey olmasa dahi, kaatili iase eden, muhafaza eden şeyhin maznun olması ve adalete teslim edilmesi iktiza ederken bir mebus arkadaşın vaktiyle muhalefet yaptığı için, ona muhalif olan şeyhi muhafaza edebilmek için kumandana verdiği talimat yerine getiriliyor. Jandarmalar gidiyorlar, Hükümet bu işle fazla ilgilenmediği için Mustafa adındaki şakî, dağlarda serbest dolaşmaktadır. Ona yataklık edecek adamlar hiçbir mesuliyet, hiçbir ceza ve hiçbir sual karşısında kalmıyorlar.

Şuna emin olmak lâzımdır ki, şeyhin ruhunu taşıyan insanlara fevkalâdeden olmak üzere gösterilen teveccühün neticesi bu gibi reaksiyonlar vücuda gelmektedir.

Şimdi Dahiliye Vekilinden sorarım, bu vurulan jandarmanın hesabını kim verecek? Hükümetin mevcudiyeti, Hükümetin satveti, Hükümetin kuvveti mevcut iken sekiz katil yapan adam dağlarda dolaşırsa Dahiliye Vekilinin burada nezaket icabı tatlı sözler söylemesini hoş karşılamak icabeder. (Sağdan, bravo sesleri)

Muhterem arkadaşlar; ismini zikrettiğim valinin karakteri hakkında izahata lüzum görmüyorum, çünkü kendisi burada değildir. Yalnız Bolu ve Zonguldak mebusu arkadaşlarımı iştah ederim.

BASRİ AKTAŞ (Kastamonu) — Biz kendisinden memnunuz.

MUSTAFA EKİNCİ (Devamla) — Öyle ise Allah size mübarek etsin.

Yalnız karşıdaki Sebati Ataman'ın vicdanına hitabediyorum, o da memnuniyetini arz ederse, meslekdaşı hakkında diyeceğim yoktur.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Şahıslarla meşgul olmayınız.

MUSTAFA EKİNCİ (Devamla) — Şimdi asıl meseleye geliyorum, bunu anlatmakta maksadım vardır.

Vali Emniyet Müdürünü çağırıyor, mebuslar hakkında dosya tanzimine emir veriyor. Ve diyor ki : «Bunları suçlandıracaksınız, bir kısmına komünisttir, bir kısmına kürtçüdür» diyeceksin.

Şimdi ben Sayın Vekilden burada hesap sormak isterim. Fakat burada ifade ederken arkadaşım

dedi ki; bunlar hakkında ne ihbar almışım, ne de hiçbir dosya vardır. Bu vaziyet böyle olunca ben de burada kendisinden hesap soracak değilim. Bunlar mevcut olmayınca işittiklerim üzerinde durmak istemem. Fakat bir hakikat vardır ki; onu arz edeceğim; bu bir vakiadır. Gönlüm isterdi ki; bir mebus üzerinde değil bir vatandaş üzerinde dahi bu gibi yollara gidilmesin. Fert hak ve hürriyetleri her şeyin üstünde tutulmak mecburiyetindedir. Rejimin kökleşmesi bu yürüyüş vabestedir. Fert hakları haleldar olduğu, vatandaşın arkasında polis dolaştığı hallerde o memlekette haktan, hürriyetten bahsetmek vâhi bir iddiadan ibaret kalır. Dördüncü Adnan Menderes Hükümetinin zihniyet değişikliği bu noktada birleşsin, bu noktada yerleşsin. Bizzat Sayın Başvekil ile bu mevzu üzerinde uzun boylu konuşmalarım, münakaşalarım vardır. Ve çok zaman konuşmalarımı, iddialarımı kabul etmişler, üzerinde durulacağını ve bâzı tedbirler alınacağını bana temin etmişlerdir. Ama müzakereler sırasında, bilhassa o muhiti iyi bilen bir insan sıfatıyla benimle müzakere edeceklerini randevü vererek söylemelerine rağmen, her halde işlerinin çokluğu buna mâni olmuştur.

Şimdi son noktaya gelelim : Sayın Dahiliye Vekili dediler ki, «Ben 22 Ekimde gelirken Belediye Reisi ve Parti İkinci Reisi benimle gelmek arzusunu izhar etti.» Şunu kaydedeyim ki, İkinci Reis dedikleri Cevdet Bey Birinci Reistir. Belki gelişleri şifre ile istendiği için olmuştur, ama bunun ispatı mümkün değildir. Burayı geçiyorum, fakat geri gelirken posta tayyaresi ile dönme hususu bana bilhassa Ahmet Başibüyük'ün hizmet arabaları üzerinde burada hassasiyetle duruşlarını, ifadelerini hatırlattı. Bugün askerî uçakların kullanılmasını bilhassa vicdanım tasvibetmiyor, aklım, kafam almıyor. (Sağdan, bravo sesleri, alkışlar) Kendisini Diyarbakır'a götüren tayyarenin numarası zannedirim (26) dir. 25 tarihinde de partilileri Diyarbakır'a götüren tayyare de aynı tayyaredir.

SAĞDAN BİR SES — Erzurum'a götüren tayyare de odur.

MUSTAFA EKİNCİ (Devamla) — Tayyare meydanından herkesin gözü önünde, askerî eip-lerle Diyarbakır'a gönderildikleri de bir vakiadır. Askerî vesaitin, hattâ Devletin çok mübrem, çok müstacel işleri olmadıkça, kendilerinin dahi emrinde istihdam edilmesine taraftar olmyan bir

arakadaşınızm. Kaldı ki partizanlara tahsis edilmesi keyfiyeti çok yanlış bir harekettir. Hem de kanuna riayetsizlik, lâubaliliktir. Bu gibi hareketlerin tekrerrür etmemesi için hepimizin hassas davranması ve bu dâvaya beraberce iştirak etmemiz gerektir. (Sağdan bravo sesleri)

Hepinizi hürmetle selâmlarım.

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Aydın) — Muhterem arkadaşlar, Mustafa İkinci arkadaşım konuşurken aldığım notlardan beni alâkadar edenlere... (Sağdan, hepsi seni alâkadar eder, sesleri).

REİS — Ama sizi hiç alâkadar etmez. (Soldan, gülüşmeler) Siz sual sahibi değilsiniz, sual sahibi notunu alıyor.

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Devamla) — Kısaca cevap vereceğim.

Tayyare ile kendisini takibetmiş olmamdan bahsediyor. Bırakın tayyareyi ve Mustafa İkinci arkadaşımızı, her hangi bir mebus arkadaşımı Dahiliye Vekili olarak veyahut her hangi bir maksatla takip yoluna düşmek benim için en ağır hacavlet olur. Yani çok rica ederim, hiçbir arkadaşımın zihninden böyle bir şey geçmesin. Bunun imkânı yoktur.

EKREM ALİCAN (Kocaeli) — Vakıa bu, vakıa!

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Devamla) — Bu sözler zabıtlara geçiyor, tarihî vesikalar oluyor..

Silvan'dan ben heyet istemedim. Silvan'dan gelen bir heyetin beni görmek istediğini haber verdiler. Uzun uzun, konuşmadım, beş veya yedi dakika konuştum. Galiba 7 - 8 kişiden ibaret idiler, kendilerini dinledim. «Müsterih olun, dedim.» Tatyibettim. Dinlediğimden gayri kendilerine hiçbir sual sormadım arkadaşlar.

Muş'lu Mustafa; dosya elimde olmadığı için bunun hakkında izahat veremeyeceğim. Yalnız şimdi zabıtlara geçmiş, Mustafa İkinci'nin sözleri arasında asayişe ve emniyete taallük eden cihetleri de zabıtlardan tetkik etmek suretiyle bu mesele üzerinde duracağım. Ayrıca daha fazla malûmatı varsa beni tenvir ederse o malûmatı da ele almak suretiyle daha fazla işi tâmik etmek cihetine gitmek vazifemdir arkadaşlar.

Vali, hakkında emniyete dosya tutun emri ni vermiş. Haberim yoktur.

Benim üzerimde Dahiliye Vekilliği sıfatı bulunduğça ve bu vazifede devam ettikçe benden böyle bir emir sâdir olmamıştır. Ve böyle bir dosyanın da gelmediğini daha evvel verdiğim malûmat arasında, cevabım arasında zikretmiştim.

Tayyare meselesi : Arkadaşlar; Pazar, Pazartesi günü tayyare yoktu. Pazar günü zannediyorum nüfus sayımı vardı. Kâmil Tayşî nüfus sayımı akşamı orada bulunmak istemiş. Üslerde böyle bir tayyare yok, dediler. Yolcu tayyaresi ile gitmesi lâzımgelirdi, Salı günkü tayyare gitmişti. Bana dedi ki : «Yük tayyaresi ile gittim.» Yük tayyaresi ile normal bir sefer yapmış. (Sağdan, «ne imiş o yük tayyaresi?», sesleri).

MUSTAFA EKİNCİ (Diyarbakır) — Silvan heyetine; «müsterih olunuz.» dediniz. Acaba endişeleri ne idi?

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Aydın) — Bunu söyleyemem. Burada her kes, merci olarak, hattâ sizler mebus olarak birçok müracaatlar, tazallümler, şikâyetler karşısında kalırsınız. Hepimiz bilmekteyiz, doğrusu olur, yanlış olur, iftirası olur, tezviri olur. Fakat her şey bu kürsüden konuşulamaz. (Soldan, «doğru» sesleri).

REİS — Bu soru cevaplandırılmıştır. Şimdi birinci suale geçiyoruz. Hariciye Vekili gelmiştir.

2. —*Kars Mebusu Kemal Güven'in, Reisicumhurun Ürdün'e yaptığı ziyaret esnasında vâkı beyanatı hakkındaki sualine Hariciye Vekili Fuad köprülü'nün şifahi cevabı (6/119)*

REİS — Suali okuyoruz efendim.

9 . XI . 1955

T. B. M. M. Başkanlığına

Reisicumhur Sayın Celâl Bayar Ürdün'e yaptığı ziyaret esnasında Ürdün - İsrail mütareke hattını dolaşıp tetkikatta bulunduktan sonra Ürdün Kırallı ile Arap lejyonunun ileri gelen kumandanlarına «Ürdün günün birinde taarruza uğrarsa ve Türk ordusunun Arap lejyonu ile yanyana mütecavize karşı savaşır görürseniz hayret etmeyiniz» demek suretiyle Ürdün'e karşı bir taahhüt altına girişmiş olduğunu gazete haberlerinden öğrenmiş bulunuyorum.

Eğer Devlet Reisi gazetelere aksettiği şekilde bir beyanatta bulunmuş ise;

1. Bu beyanat Türkiye'yi bir taahhüt altına sokuyor mu?

2. Orta - Doğu'daki siyasi vaziyetler hudutta böyle bir beyanat vermeye müsait midir?

Bu hususların Hariciye Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi arz ve rica ederim.

Kars Mebusu
Kemal Güven .

REİS — Hariciye Vekili.

HARİCIYE VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Kars Mebusu Sayın Kemal Güven, Muhterem Reisicumhurumuz Celâl Bayar'ın Ürdün'e yaptığı ziyaret esnasında, Majeste Ürdün Kralı ile Arap lejyonunun ileri gelen kumandanlarına, «Ürdün günün birinde taarruza uğrarsa ve Türk ordusunu Arap lejyonu ile yan yana mütecavize karşı savaşır görürseniz hayret etmeyiniz» dediğini bahis mevzuu ederek :

1. Devlet Reisimizin gazetelere aksettiği şekilde bir beyanatta bulunup bulunmadığını;

2. Bulundu ise bu beyanatın Türkiye'yi bir taahhüt altına sokup sokmadığını;

3. Orta - Doğu'daki siyasi vaziyetlerin hudutta böyle bir beyanat vermeye müsait olup olmadığını sözlü olarak cevaplandırmaklığım zımında bir şifahi sual taktiri vermiş bulunuyor.

Bu suallerin cevaplarını arz ediyorum :

Sayın Reisicumhurumuzun Ürdün Devlet Reislerinin mükerrer ziyaretlerini iade için Ürdün'e yaptıkları resmî ziyaretin programında, Kudüs'teki Gibbe köyü civarındaki en mürtefi radar tepesine bir ziyaret yapılması ve oradaki Liva karargâhında, Ürdün Harbiye Nâzırının davetlisi olarak bir yemek yenilmesi var idi. Mezkûr mahalle yapılan ziyaretten sonra karargâhın toplantı salonunda, Majeste Kral Hazretlerinin de hazır buldukları ve Arap lejyonunun ileri gelenlerinin iştirakiyle bir toplantı yapılmış ve sayın Reisicumhurumuza vaktiyle Filistin'de vukubulmuş olan muharebelerin cereyan tarzı ve bilâhara akdolunan Mütarekenelerde derpiş edilen hudutlar Birleşmiş Milletler kararlarında tesbit olunan hudutlarla mukayeseli olarak izah edilmişti. O zamanki Hariciye Vekâleti Vekilinin de hazır bulunduğu bu izahatın sonunda Reisicumhurumuz ki-

sa bir cevabi konuşma yaparak şifahi taktir sahibinin alâkalandığı mevzu ile ilgili olarak aynen şu sözleri söylemişlerdir: «Biz sulh, emniyet ve asayiş taraftarıyız. Her milletin hürriyet ve istiklâline sahibolarak yaşamasına taraftarız. Her taarruzu, kimin tarafından vâkı olursa olsun daima fena nazarla karşılarız. Eğer kardeş Ürdün'ün ordusu bir gün haksız bir tecavüze uğrarsa o zaman Türk ordusu onların yanında görülürse bundan hayret duyulmamalıdır.»

Sayın Devlet Reisimizin sözlerini kasten bütün etrafiyle zikrettim. Çünkü bu şekilde zikredildiği takdirde, Reisicumhurumuzun Türk Ordusunun Ürdün Ordusu yanında görülmesi takdirinde buna hayret edilmemesi lâzım geldiği yolundaki ifadelerinin, Devletimizin imarla bağlı bulunduğu prensiplerin ve bu prensiplerin tahakkuku için şimdiye kadar aldığı tedbirler ve giriştiği taahhütlerin mantığına uygun olduğu daha iyi tebarüz eder.

Filhakika, imzalayanları arasında bulunduğumuz ve titizlikle bağlı olduğumuz Birleşmiş Milletler Andlaşmasının daha ilk maddesinin ilk fıkrasında, Birleşmiş Milletlerin gayesi olarak: «Milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza etmek, ve bu maksatla: barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak ve her türlü saldırma fiilini veya barışın başka suretle bozulması halini ortadan kaldırmak üzere, müessir müsterek tedbirleri almak» hususları zikredilmektedir.

Nitekim, Birleşmiş Milletlerin hakiki sulh-sever âzaları, Birleşmiş Milletler Andlaşması ile, sulhun ve emniyetin korunması hususunda aldıkları taahhütleri yerine getirmekte tereddüt göstermemişlerdir. Milletimizi, sulh-sever Milletler Camiasında çok muteber bir mevkie erıştiren, ve cihan sulhunun korunması tarihinde bir dönüm noktası teşkil etmiş olan Kore harekâtı bunun en parlak misalidir.

Bundan başka sulhsever milletler aynı Andlaşmanın 51 nci maddesinde derpiş edilen meşru müdafaa hakkına dayanarak, aralarında, bu Andlaşmanın yukarıda aynen zikrettiğim prensiplerinin filiyata intikalini temin için müşterek emniyet anlaşmaları ve ittifakları yapmışlardır. NATO, Balkan Paketi, Bağdad Paketi ve SEATO bu neviden andlaşmalardır.

Mevzuumuzu doğrudan doğruya alâkalan-

dırdığı için Bağdat Paktı üzerinde biraz duracağım. Bu Paktın dibacesinin birinci fıkrasında «iki memleket arasındaki sulh ve emniyetin bütün dünya milletlerinin ve bilhassa Orta-Doğu milletlerinin sulh ve emniyetlerinin ayrılmaz birer parçasını teşkil eylediği» ifade edilmektedir. Aynı dibacenin 3 ncu fıkrasında, âkıld tarafların «Birleşmiş Milletler Anayasasının 51 nci maddesi gereğince lüzumlu tedbirlerin alınmasını icabettiren Orta-Doğu bölgesinin sulh ve emniyetinin muhafazası ile ilgili Birleşmiş Milletler âzası olmak sıfatıyla yüklendikleri büyük mesuliyetleri müdrük» oldukları beyan edilmektedir.

Görülüyor ki Bağdat Paktına taraf olan devletler Orta - Şarkın sulh ve emniyeti ile faal şekilde alâkadar olmayı taahhüdeylemiş bulunmaktadırlar.

Buna ilâveten mezkûr pakta müzeyyel olarak Irak Başvekili Nuri Sait Paşa ile Başvekili-miz arasında aynı tarihte teati edilmiş bulunan ve pakta beraber Yüksek Meclisin tesdikinden geçmiş olan mektupları da hatırlamak lâzımdır. Bu mektuplarda, iki Devlet «Orta - Doğuda sulh ve emniyetin bekası için, Filistin meselesi hakkındaki Birleşmiş Milletler kararının tatbikinin temini hususunda yakın iş birliği yapmayı» yekdiğerine taahhüdeylemiş bulunmaktadırlar.

Bütün bu zikrettiğim metinlerden çıkan neticeler şunlardır :

1. Biz, umumi olarak, dünyada sulhün ve emniyetin haleldar edilmesine karşı bigâne kalmamayı Birleşmiş Milletler andlaşması ile taahhüdeylemiş bulunmaktayız.

2. Buna ilâveten, bâzı hususi müşterek emniyet andlaşmaları ile, doğrudan doğruya bizi alâkadar eden bölgeler için ittifak mertebesine ulaşan karşılıklı taahhütler almış bulunmaktayız.

3. Orta - Şark bakımından bu nevi sarih taahhütlerimiz yalnız Bağdat Paktına dâhil bulunan devletlerle aramızda cari olacak ise de, Orta - Şarkın heyeti umumiyesinde sulh ve emniyetin korunması için çalışmayı taahhüdeylediğimiz gibi Filistin meselesiyle yakın alâkama da ahdi bir mahiyet vermiş oluyuz.

Sayın Reiscumhurumuzun bahis mevzuu sözleri bu hakikatlerin ışığı altında tetkik edilecek olursa görülür ki ortada, takibettiğimiz sulh

yolunda tesanüt ve müşterek emniyet siyasetimizle ve bu siyasetin ifadesini veren taahhütlerimizle her hangi bir şekilde kabili telif olmayacak bir ifade mevcut değildir. Bu sözler, bitabi, klâsik ve hukuki mânasında bir ittifak taahhüdü mahiyetini taşımıyorsa da, mevcut taahhütlerimizin müsaade edebileceği mânayı ifade eylemektedir.

Gayemiz, kendi menfaatlerimiz ve Orta - Doğudaki bileümle devletlerin menfaatleri için elzem olan Orta - Doğuda emniyet ve sulhün korunması olduğuna göre bunu her vesile ile ifade eylemek ancak faydalı olabilir. Şimdi Sayın Kemal Güven'in sualinin son kısmına geçiyorum. Kendileri diyorlar ki: Orta - Doğudaki siyasi vaziyetler hudutta böyle beyanat vermeye müsait midir?

Müsaade buyurulursa, diyeceğim ki, yalnız müsait değil hattâ böyle beyanata istilzam eder. Tahmin ediyorum ki, Kars Mebusu arkadaşımızı tereddüde sevk eden husus, bu ifadelerin bir nevi tahrik mahiyetini taşıyıp taşımadığı bakımından endişe duymuş olmasıdır. Eğer Muhterem Reiscumhurumuzun sözlerinde, emniyet ve asayişin korunması, her milletin hürriyet ve istiklâl içinde yaşamasının lâzımgeldiği ve kim tarafından ikâ edilirse edilsin, taarruzun takbihe şayan olduğu kanaatında bulunduğumuz kaydedilmemiş ve «haksız tecavüz» tâbiri kullanılmamış olsa idi belki bir dereceye kadar - o da ancak bir dereceye kadar - böyle bir endişeye mahal bulunabilirdi. Devlet Reiscimiz sözleri, sulh ve emniyetin ve Birleşmiş Milletler Andlaşması prensiplerinin vikayesini istihdaf edegelmiş olan açık ve hayırhah siyasetimizin ifadesidir.

Bizim azimle takibettiğimiz müşterek emniyet siyasetini baltalamak, ona karşı cihan efkârı umumiyesinde şüphe ve antipati yaratmak, bir kelime ile, bizi sulh ve emniyet yolunda yapıcı olmaktan menedip açıktaki bırakmak için menfi propagandacılar tuttuğumuz yolun tahrik yolu olduğunu iddia etmiye kalkışmışlardır. Bu faaliyetlerin durmasını beklemek safdillik olur. Bu nevi propagandalar önünde sinmek olsa olsa o propagandaları yapanların aleyhimize müteveceih maksatlarının tahakkukuna yardım etmek olur. Biz, bugüne kadar, bittecrübe, görmüş bulunuyoruz ki, maksatlarımızı ve gayelerimizi açıkça söylediğimiz nispette, memleketi-

mizin, mensup bulunduğumuz bölgelerin ve cihanın sulh ve emniyeti uğrunda sarf ettiğimiz gayretler müspet neticeler verdi. Lüzumsuz sükkûtlar, kaçamaklı sözler, şüphe yaratmaktan ve iyi niyetli kimselerin imanını sarsmaktan başka bir netice vermez.

Bizim siyasetimizin ne tahrik, ne de kimseye meydan okumak siyaseti olmadığını hakikatleri görenler ve mâkul düşünenler teslim etmektedirler. Bu itibarla, sulh ve emniyetin korunması ile alâkalı olarak resmî ağızlardan çıkan sözlerin hiç kimseye karşı her hangi bir şekilde tehdidi tazammun etmeyip bilâkis tehditleri ve tehlikeleri önlemeye mâtuf bulunduğu malûmdur. Bunun aksini iddia edenler, mantığa değil, muayyen kötü siyasi maksatlara ve hesaplara dayanmış olabilecekleri cihetle onların iddialarını ve propagandalarını bir kıstas şeklinde kabul edip ona göre faaliyetlerimizi ayarlamamıza imkân yoktur. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

Mâruzatımız bundan ibarettir.

REİS — Kemal Güven.

KEMAL GÜVEN (Kars) — Muhterem arkadaşlarım; benim sözlü sorum huzurunuzda okundu. Ben Hariciye Vekilinden gayet kısa ve sözlü cevaplar bekliyordum. Kendileri, sağ olsunlar, lütfedip gayet geniş izahat verdiler, kendilerine teşekkür ediyorum.

Arkadaşlarım; ben bu sözlü sorumu şahsen duyduğum bir endişe neticesinde vermiştim. Bu haberin gazetelerde intişar şekli malûmunuzdur. Hariciye Vekili bunu burada okudular ve izahat verdiler. Bu beyanat gazetelerde intişar ettiği zaman aynı şekilde bir tavzihte bulunsalardı daha iyi olurdu. (Sağdan, doğru sesleri) Bunu yapmadılar ve bizim bu sözlü soruyu vermemize sebebiyet verdiler.

Hariciye Vekili arkadaşımızın uzun beyanatından anladığıma göre Reiscumhurumuzun beyanatının Türkiye'yi bir taahhüt altına sokmak mahiyetinde olduğunu izah ettiler ve Birleşmiş Milletler Anayasasından bahis ettiler.

HARİCİYE VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Yanlış anlamışsınız, tamamiyle muhâbil mânâdadır.

KEMAL GÜVEN (Devamla) — Birleşmiş Milletler Anayasasından bahsettiniz. Bunun neticesi olarak da bu beyanatın yerinde olduğunu

izah ettiniz. Bunun mânası başka türlü anlaşılabilir beyefendi.

Muhterem arkadaşlarım; şimdi Hariciye Vekili yerinden tavzihten ettiler. Demek ki, bu beyanat Türkiye'yi bir taahhüt altına sokmuş. Öyle ise kendilerine teşekkür ederim. Maksadım da Hükümeti buradan böyle bir beyanata davet etmek idi. Şimdiki yerlerinden yaptıkları tavzihleri tereddütlerimi ve vatandaşların tereddütlerini izale etmiştir. Bu itibarla Hariciye Vekilinin beyanatına dayanarak şu ciheti tavzihten ederim :

Türk Milleti Büyük Millet Meclisinin tasdik ve tasvibinden geçmeden hiçbir taahhüt altına sokulamaz. Bu itibarla da arkadaşlarımızın nazarı dikkatlerini son hâdiselere çekmek isterim. Bu hâdiseler dahi beyanatın mevsimsiz olduğuna esasen kâfi bir delildir, arkadaşlarım. Mâruzatım bundan ibarettir.

3. — *Malatya Mebusu Kâmil Kıvıkoğlu'nun, Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Heyetine dâhil Urfa Mebusu Feridun Ergin'in Konsey nezdindeki temsilciliği hakkında vâkı hâdiseler ve neşriyatın doğru olup olmadığına dair sualine Hariciye Vekili Fuad Köprülü'nün şifahi cevabı (6/122)*

REİS — Suali okuyoruz.

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Muhtelif iç ve dış neşriyattan anlaşıldığına göre Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Heyetine dâhil Urfa Mebusu Feridun Ergin'in, Demokrat Partiden ihracı dolayısıyla, Konsey nezdindeki temsilciliğine Hükümetçe son verilerek yerine bir başka mebus tâyin olunmuş, fakat Konsey Genel Sekreteri, Parlâmentolarca seçilen temsilcilerin Hükümetleri tarafından değiştirilemeyeceği kaydı ile bu tâyini reddetmiştir.

Konseyin 14 . X . 1955 tarihli Celsesinde mesele müzakere edilirken Muğla Mebusu Zeyyat Mandalinci, Konseye katılacak mebusların her ne kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilmesi mütat ise de Meclis tatile girdiğinden halihazır heyetin Hükümet tarafından seçildiğini ve bu tasarrufun Türk kanunlarına uygun bulunduğunu, halen Konsey delegesi bulunan Bay Ergin'in Hükümetçe tahsisat verilmediği için müzakerelere katılmadığını, gerekli döviz kendisi veya Konseyin diğer âzası

tarafından temin edildiği takdirde iştirak edebileceğini iddia etmiştir. Bunun üzerine Konsey delegeleri aralarında para toplamışlarsa da Bay Ergin bu ianeyi kabul etmemiş bilâhara Hükümet tarafından verilen tahsisatla Strazburg'a gitmiştir.

Bugüne kadar tavzih ve tekzip edildiğine göre bütün safhalarında millî şeref ve itibarımızı kıran bu hâdise vâkı neşriyata uygun şekilde mi cereyan etmiştir?

Eğer böyle ise millîçe Avrupa Konseyinde temsil hakkımızı ve bu yoldan millî şeref ve itibarımızı açıkça münakaşa mevzuu yapan bu hâdiseyi Hariciye Vekâleti nasıl izah etmektedir?

Hariciye Vekili tarafından sözlü olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

Malatya Mebusu

Kâmil Kırıkoğlu

HARİCIYE VEKİLİ FUAD KÖPRÜLÜ (İstanbul) — Malatya Mebusu sayın Kâmil Kırıkoğlu tarafından, Urfa Mebusu sayın Feridun Ergin'in Avrupa Konseyi nezdindeki temsilciliği meselesi hakkında bir sözlü sorusunu cevaplandırmakla mükellef bulunuyorum.

Bu sözlü soru, meselenin daha ziyade mahdut bir cephesine, yani Urfa Mebusu Feridun Ergin'in Avrupa Konseyindeki vazifelerini ifa edebilmesi için toplantılara iştirak zamanında yapacağı seyahati temin etmek üzere, Konseyde para toplanması teşebbüslerine taallük etmekte ise de, soruda, Ergin'in Konseydeki vazifesine Hükümetçe nihayet verildiğine, yerine tâyin edilmek istenilen başka birisinin bu tâyininin Konsey Genel Sekreterliğince reddedildiğine dair bazı ifadeler de göze çarptığı cihetle, işin heyeti umumiyesi hakkında da kısaca tavzihte bulunacağım.

Evvvelâ para toplama meselesini izah edeyim: Böyle bir teşebbüsün filhakika Avrupa Konseyi İstişari Asamblesi içinde, bir aralık, mahdut bir zümreye munhasır kalmak üzere yapılmak istendiği doğrudur. Bu üzücü hâdisenin, sayın Ergin'in Konseydeki vazifesinden Hükümetçe azledildiği veya hiç değilse oraya gitmesi için gereken harcırahın verilmemesi suretiyle fiilen işini görmesine mâni olduğu yolunda bazı suitefehhümlerin neticesi olarak ortaya çıktığı an-

laşıyor. Bu suitefehhümlerin mümkün mertebeye süratle izalesi ve para toplandığı takdirde bunun üzerimizde çok nâhoş bir tesir icra edeceğinin icabedenlere bildirilmesi üzerine mesele olduğu yerde kalmış ve para toplama teşebbüsü bertaraf olmuştur.

Şimdi Sayın Ergin'in durumu ile onun yerine tâyin edildiği ve tâyininin Avrupa Konseyince reddedildiği zan veya iddia olunan Siird Mebusu Sayın Baki Erdem'in durumu hakkında kısaca tavzihde bulunacağım.

Malûm olduğu veçhile Avrupa Konseyi statüsünün 25 nci maddesinin (a) fıkrası mucibince, İstişari Asamble, her âza devletin parlamentosu tarafından seçilmiş veya mezkûr makamece tesbit edilmiş bir usule tevfikân tâyin olunmuş mümessillerden terekübederse de, parlamento nun içtima halinde bulunmaması ve böyle bir durum için takibedilecek usulü tesbit eylememiş olması takdirinde, hükümetler icabeden tâyinleri yaparlar. Hatırlanacağı veçhile Avrupa İstişari Asamblesinin bu seneki devresine iştirak edecek Türk Heyetinin tesbiti için namzetler taayyün etmiş ve intihap muamelesine geçilmiş olduğu halde bu intihap muamelesi neticelenmeden Yüksek Meclis yaz münasebetiyle toplantılarına ara verdiği cihetle, tesbit edilen namzetleri ve yarım kalan rey durumunu göz önünde tutarak Hükümet statüsünün yukarıda arz ettiğim hükümlerine istinaden Türk heyetini teşkil eylemiştir.

Bu suretle teşekkül eden heyete Sayın Ergin de dahil bulunduğuna ve yine Avrupa Konseyi statüsünün 25 nci maddesinin (b) fıkrasında, hiçbir temsileinin vazifesine, Asamblenin, içtima devresi müddetince, Asamblenin muvafakati lâhik olmaksızın nihayet verilemeyeceği tasrih edilmiş bulunduğuna göre, kendisinin, bu seneki Asamble devresi müddetince Hükümet tarafından re'sen azli mevzuubahs olamazdı. Bununla beraber, Eylül ayında, Avrupa İstişari Konseyi Ekonomik İşler Komisyonuna iştirak etmek üzere Strazburg'a gitmesi mevzuubahsolan Sayın Ergin'in, bilvasıta ve şifâhen Hariciyeye müracaat ederek, Demokrat Parti ile olan rabıtasının kesilmesi muvacehesinde kendisinin Strazbourg'a gidip gitmemesi hususunda Hariciyenin mütalâasını sorduğu ve kendisine yine aynı şekilde bu hususta Hariciyenin karar alacak salâhiyette olmadığını cevabının verildiği anlaşılıyor. Bunun

üzerine Ekim ayında yine bilvasita Hariciyeve müracaat ederek İstışari Asamble Reisi M. Guy Mollet'den ve Kâtibi Umumi Mr. Marchal'dan kendi vaziyetiyle ilgili mektuplar aldığını bildiren Sayın Ergin'le o zamanki Hariciye Vekâleti Vekilimiz şahsan görüşmek talebinde bulunuyor fakat bu görüşme tahakkuk edemiyor.

Arada, Sayın Ergin'in âzası bulunduğu Komisyon Başkanı Danimarka Mümessiline bir mektup göndererek Eylûl toplantısına ne için iştirak edemediğini şu ifadelerle izah ediyor. Aynen okuyorum : «Siyasi ahval umulmadık bir inkişaf kaydetti. İktisadi politikayı tenkidettiğim ve muhalefet partilerinin belediye seçimlerine iştirakini âlenen temenni eylediğim ileri sürülmek suretiyle partiden ihraçedildim. Paris toplantılarına iştirak etmek üzere hareket ettiğim sırada İstışari Asambledeki mümessillik sıfatımın geri alındığı ve yerime Bay Menderes tarafından başka birisinin tâyin edileceği bana bildirildi. Böyle bir hareketin hukuki bakımdan itirazı mucip mahiyetine rağmen Paris'e gitmek imkânına sahip bulunmamaktayım. Aynı sebeple İstışari Asambelenin Ekim ayı içtima devresinde de hazır bulunamayacağım.» Mektup burada bitiyor.

Bunun üzerine İstışari Asamble Reisi Mr. Guy Mollet harekete geçerek Ergin'den 5 Ekim tarihli bir mektupla toplantılara katılmaması sebebini sormuş ve 10 Ekim tarihli cevabi mektubu ile Ergin müşarünileyhe demin okuduğum ifadelerini teyideylemiştir.

Mr. Guy Mollet 5 Ekimde, yani Ergin'e mektubunu gönderdiği tarihte o zamanki Hariciye Vekâleti Vekilimize de bir mektup yolluyarak vaziyetin tavihini rica etmiştir. Gayet nazikâne ifadelerle yazılmış olan bu mektubunda, Mr. Guy Mollet «Daimî Komisyonun, İstışari Meclisin ve âzasından her birinin teşriî imtiyazlarının muhafazasına dikkat edilmesi hususundaki itinasına sizce de iştirak edileceğinden eminim» demiştir. Görülüyor ki, Mr. Guy Mollet ortaya çıkarılan süitefehümler yüzünden, Ergin'in azli ile yerinin başka birisinin tâyin edildiği zehabına kapılmış.

Müşarünileyhin mezkûr mektubuna, 14 Ekimde, o zamanki Hariciye Vekâleti Vekilinin telgrafla verdiği cevabı aynen okuyorum : «Mebus Feridun Ergin Demokrat Parti Meclis Grubunun teklifi üzerine İstışari Asambelenin Birinci Devre toplantılarında Türkiye'yi temsil edecek zevat listesine ithal edilmişti. Bay Ergin'in De-

mokrat Partiye mensubiyeti son günlerde nihayet bulduğundan İstışari Asambledeki Türk Temsil Heyetine bu partinin iştirak nispetinin muhafazasını teminen Siird Mebusu Doktor Erden yedek âza seçilmiş bulunmaktadır. Bay Ergin'in yerine Bay Erden'in iştirâki hakkında Genel Sekreterliğe yapılan tebliğ ise sadece Bay Ergin'in, Demokrat Parti ile ilgisi kesildikten sonra İstışari Asamble çalışmalarına katılmakta devamının münasip olup olmayacağı hususunda vekâletime şifahen izhar ettiği şüpheler neticesinde vukubulmuştur. Bay Ergin şimdi Asamble çalışmalarına iştirake devamının münasip olacağı düşüncesinde bulunuyorsa, Konsey Statüsü hükümleri gereğince kendisine hiçbir suretle mâni olunamayacağı bedihidir. Bu meselenin vâkialarla hiç alakası bulunmayan tefsirlere yol açmış olmasına müteessifim. Bu telgrafımın bir sureti Bay Ergin'e tevdi edilecektir. Telgrafın metni burada nihayet buluyor. Bu telgrafi okumak suretiyle Siird Mebusu Sayın Erden'in yedek âzalık işini de izah etmiş bulunuyorum.

Mr. Guy Mollet, o zamanki Hariciye Vekâleti Vekiline gönderdiği cevabi telgrafta verilen izahata teşekkür ederek, Ergin'e arzu ettiği takdirde konsey mesaisine iştirak edebileceğine muttali bulunduğunu telgrafla bildirip, Strasbourg'a gelmek hususundaki kararını işar eylemesini rica ettiğini haber vermiştir.

Nitekim, ilk defa olarak Sayın Ergin Hariciye Vekâletine, gereken harcirahın verilmesi sadedinde müracaatını yapmış ve harcirahını alarak Strasbourg'a gitmiştir.

Dr. Erden'in tâyininin reddedildiği rivayeti de doğru değildir. O da Strasbourg'a gidip vazifesini görmüştür.

REİS — Kâmil Kırkoğlu.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım. Sayın Hariciye Bakanı zamanı vekâletlerine aidolmadığı için her halde hâdiseyi kısmen eksik ve kısmen de değişik izah buyurdular. Hâdisi hakikatta şu şekilde cereyan etmiştir.

Büyük Millet Meclisinin geçen ilkbaharda tatile girişini mütaakıp konseye iştirak edecek heyet Hükümet tarafından teşkil edilmiş ve Strasbourg'a gönderilmiştir. Heyet tam kadrosu ile Temmuz müzakerelerine iştirak etmiş ve bu meyanda komisyonlar ayrılmıştır. Sayın Feri-

dun Ergin İktisat Komisyonunda vazife almış, ayrıca İktisat Komisyonunun Çalışma Grupuna da ithal edilmiştir. Çalışma Grubunun mühim bir vazifesi vardır. Marşal Yardımının tatbikatı 1955 başında hitam bulmuştur. Ve yardıma dâhil olan memleketlerin aşağı - yukarı hepsi kalkınmıştır, yalnız Cenubi - İtalya, Yunanistan ve Türkiye kalkınmamışlardır. Binaenaleyh bunlar hakkında yeni bir program hazırlanması lâzımdır. Ve bu programa mesnedolmak üzere ihzari etüdlere ihtiyaç var. Sayın Feridun Ergin Türkiye hakkında bu etüdü yapmakla vazifelendirilmiştir. Rapor Paris'te İktisat Komisyonunun yapacağı 19 Eylüldeki toplantıda müzakere edilecektir. Filhakika İktisat Komisyonu bu tarihte toplanmıştır. Fakat maalesef Türkiye hakkında konuşma mümkün olmamıştır. Çünkü Sayın Feridun Ergin toplantıda mevcut değildir. Yine Konseyin devamlı olarak toplanan bir Komisyon Permanantı da vardır. Bu komisyon da Eylülün 26 sında toplanacaktır. Komisyon 26 sında toplanıyor, İktisat Komisyonu Başkanı kürsüye geliyor; «Maalesef Cenubi-Avrupa meselelerini konuşmamıza imkân yoktur. Çünkü; bu mesele ile alakalı, Türk üyesi Feridun Ergin ne İktisat Komisyonuna ve ne de bugünkü Komisyon Permanant toplantısına iştirak etmemiştir.» Aldığımız haberlere göre Sayın Feridun Ergin'in Türk Hükümetinin iktisadi gidişini tenkid ettiği için tevkif edilmek ihtimali de mevcuttur, diyor. Ve bunun üzerine mebusların teşrii masuniyetlerinin münakaşasına giriyor. Bunun memleketimizdeki demokratik anlayışın dış âlemde nasıl anlaşıldığının bir ifadesi olması bakımından arz ediyorum. (Gülüşmeler) Müsaade buyurun, hattâ dahası var, bu meyanda sayın Ergin'in hayatından da endişe izhar edilmiştir. (Gülüşmeler)

REİS — Müsaade buyurun efendim, kendi ifadelerini söylüyorlar, karşılamayın.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — İşte dışarıya memleketi jurnal böyle olur arkadaşlar. (Siz yapıyorsunuz sesleri) Nihayet arkadaşlar, Komisyon Permanant Konsey Başkanı Müsyö Guy Mollet hâdisenin tahkikatına memur ediliyor. Müsyö Guy Mollet Hariciye Vekâletinden ve Sayın Feridun Ergin'den birer mektupla hâdiseyi soruyor. Paris'te bu hâdiseler cereyan ederken beri tarafta Türkiye'ye dönen Sayın Feridun Ergin o zamanki Hariciye Vekili Fa-

tin Rüstü'ye müracaat ediyor, komisyon tarafından, Türkiye'ye yapılacak iktisadi yardımlar hakkında bir avan proje tanzimi ile vazifelendirildiğini söylüyor. Mumaileyhin vekilden aldığı cevap gayet katî. «Bu iş Hükümet işidir, konsey ne karışır» ve başka bir şey söylemiyor.

FATİN RÜSTÜ ZORLU (Çanakkale) — İzah eder misiniz, lütfen.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Sayın Feridun Ergin Hariciye Vekâleti Kalemî Mahsus Müdürüne müracaat ediyor, oradan da aldığı cevapda katî. «Siz artık konsey işleri ile meşgul olmayınız, yerinize Siird Mebusu Baki Erden gidecektir.»

Hakikaten Siird Mebusuna tahsisat verilerek gönderiliyor. Nihayet konsey heyeti umumiyesi 14 ekimde toplanıyor. Bu toplantıda İktisadî Konsey Başkanı Fedespiel söz alıyor (Danimarka delegesi) İktisat Komisyonunun ıstırap içinde bulunduğunu, Cenubi Avrupa meselelerinin müzakeresine imkân olmadığını, çünkü Feridun Ergin'in daha evvelki mütaaddit toplantılara iştirak etmediği gibi Heyeti Umumiye toplantılarına da iştirak edemeyeceğine dair kendisinden mektup aldığını söylüyor ve mektubu okuyor. Bunun üzerine Muğla Mebusu Sayın Zeyyat Mandalinci; Hükümet diyor, mevzuata uygun olarak heyeti teşkil etmiş ve göndermiştir. Hiçbir zaman Sayın Feridun Ergin'in vazifesini elinden almamıştır. Yalnız, Hükümet tahsisat vermemiştir, eğer Sayın Feridun Ergin kendisi tahsisatını temin eder veya Konsey delegeleri verirlerse mesele yok, iştirak edebilir. Mademki mesele bu kadar basite irca edilmiştir, delegeler, Türkiye Hükümetinin vereceği tahsisata mukabil, onu karşılamak üzere iane toplamaya başlıyorlar. İrlânda delegesi Mc. Bride mukabele ediyor. Türk Hükümeti doğrudan doğruya veya dolayısıyla bir delegenin Asambleye gelmesine mâni olmuştur. Hangisi olursa olsun hiçbir hükümetin asambleye müdahalesinin kabul edilemeyeceğini söylüyor ve bu meselede arkadaşlarımızın net bir pozisyon almasını istiyor. Başkan Graz Mollet işe müdahale ediyor uzun uzun konuşuyor hukuki yönden vaziyeti tahlil ediyor.

Arkadaşlar; Asamble Statüsünün 25. maddesinin A fıkrasına göre, yeniden seçim olmadıkça dışarıdan yeni bir üye getirilemez, hiçbir

hükümet bir devre için seçilen âzayı yerinden ayıramaz ve yerine başkasını tâyin edemez.

Aynı maddenin B fıkrasında; her hangi bir temsilcinin yetkisi Asambelenin bir içtima devresi boyunca, kendi rızası olmadıkça kaldırılmaz, denilmektedir.

38 nci madde ise; hiçbir suretle bir celse de asılın muvafakati olmadan yerine vekil tâyin edilemez. Asambelenin bir celsesinde hazır bulunmayan her temsilci kendi yerine aynı milletten bir vekil koyabilir. Bu durumda Asambleyi haberdar etmesi için başkana bildirir diyor.

Bu maddenin ikinci mühim bir fıkrası var; «her âza devlet kendi temsilcilerinin masraflarını üzerine almayı kabul etmiştir.» Müzakereler sonunda bütün bu tefsir ve hakikatlerin, Türk Hükümetine duyurulmasına karar veriliyor. Bir taraftan da Türk Hükümetinin vermekten imtina ettiği para da toplamaya devam ediliyor. Bu vaziyet karşısında Strasburg'daki delegelelerimiz müşkil duruma düşüyorlar. Vekili arıyorlar. Eski Vekil (Allah selâmet versin) katî konuşuyor; ben bir defa azlettiğimi bir daha tâyin etmem diyor. Bir daha da telefonun başına gelmiyor, müteaddit müracaatlara rağmen. Nihayet çaresiz kalıp Başbakanı buluyorlar, Başbakanla ne konuştuklarını bilmiyoruz. Başvekilin Hariciye Vekili ile neler konuştuklarını, aralarında neler cereyan ettiğini de bilmiyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa Feridun Ergin'e döviz ve tahsisatı veriliyor ve Strazbourg'a gönderiliyor. Ayrıca Hariciye Vekilinin de bir teli ile Asamble haberdar ediliyor. Tel aynen şöyle diyor : Bay Ergin Demokrat Parti âzası olmaktan çıktığı için bahsi geçen partinin âzası olan Bay Erden'in şahsına vekâlet verilmiş ve bu cihet Demokrat Parti kotasının muhafazası (Türkiye Büyük Millet Meclisinin kotası değil parti kotasının muhafazası bakımından) düşünülmüştür. Konsey (Soldan, doğru sesleri) doğru olan Millet Meclisinin kotasının muhafazasıdır. (Gürültüler)

REİS — Kâmil Bey vaktiniz dolarsa sözünüzü kesmek mecburiyetinde kalacağım, lütfen devam ediniz.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Cümle mi tamamlayayım, bütün milletler konseye, âzaları adedince yedek göndermişlerdir, yalnız Türkiye heyeti yedeksiz gitmiştir. Kote öyle muhafaza edilir. Konsey Genel Sekreterliğince Bay Ergin'in Bay Erden'le yer değiştirme mevzuun-

daki muhabereye gelince Bay Ergin'in D.P. ile alâkasını kesmesini mütaakıp konseye iştirakinin uygun olup olmayacağı hakkındaki şüphesinin şifahi olarak Hariciye Vekiline beyanı neticesidir. Asambelenin çalışmalarına iştirake devamı münasip bulunduğu takdirde statünün âmme hükümleri karşısında kendisine hiçbir şey mâni olamayacaktır demekle meselenin kapandığını sa-

şimdi arkadaşlar, şüphe mevzuuna temas etmek istiyorum. Şüphe her hangi bir arzunun mevcudiyetini ifade eder. Buradaki şüphe olsa olsa, Sayın Ergin'in ancak Hükümetin hüsnüniyetinden şüphesi olabilir. Başka bir şey olamaz. Ergin'in yerine başkasını tâyin etmek ancak Ergin'e düşerdi, Hükümete düşmezdi. Hükümet bu mevzuda yetkisi haricine çıkmıştır.

B. fıkrası gayet sarıhtir. Buna mugayir harekete ne cehalet, ne de gaflet demek mümkün değildir. Buna ancak şüniyet demek mümkündür. (Sağdan, güzel sesleri)

Sayın Feridun Ergin istemiyorsa pekâlâ istifanamesini Konseye gönderebilirdi. Ancak hükümet hassas davransaydı, bu istidayı Sayın Feridun Ergin'den alabilirdi, mademki, söylen-diğine göre kendi arzusu yoktu.

Haricî bir mevzuda Hükümetin yalnız şifahi bir şüphe ile iktifa etmesi lâübalilik değil de nedir?. (Sağdan, bravo sesleri)

Feridun Ergin'in şifahi şüphesi Hükümetin işine gelir. Ama Konsey kanmaz arkadaşlar. Nitelik, Yetkileri İnceleme Komisyonunda yalnız Feridun Ergin'in değil ilk giden heyetin de bütün yetkileri inceden inceye tetkik etmiştir. Feridun Ergin'in şüphesi vardı deniyor, bu hususu gelsin Hariciye Vekili, burada lütfen ispat etsin. Vesika mı var, şahit mi var?.

MURAD ÂLİ ÜLGEN (Afyon Karahisar) — Senin şahidin mi var?.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Benim dosyamda vesikalarım var, Meclis içerisinde şahitlerim var. (Sağdan, alkışlar) Fakat siz iyi incelememişsiniz. (Sağdan, alkışlar).

İspat etsinler, şüpheyi. Hükümet yalnız bir şüphe ile kalmamalıydı. Acaba Sayın Ergin'in bir tuzağı mahiyetinde mi görülüyor? Bakan tuzağa mı düştü? Fakat kırkını geçtikten sonra tuzağa düşenlere vah vah demezler; gülerler.

REİS — Ne tuzağı bu?.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Bir işfal demem lâzımdı.

REİS — Daha yumuşak tâbirler kullanırsanız bu kürsüye daha iyi yakışır.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — İşfal tâbiri bana daha ağır geldi.

Bu yüzden evvelâ memleketimizle yapılacak iktisadi yardım müzakereleri bu yüzden bir sene gecikmiştir. Bundan mütevellit zararların hesabını bu Meclis mesulünden elbette soracaktır.

Yukarda bahsi geçen hâdise ile ilgili maddeler gösteriyor ki, Hükümet hiçbir suretle bir devre için seçilen mümessilin yerine başkasını tâyin edemez, onu azledemez ve parasını vermekten kaçınmaz.

Fakat arkadaşlarım, maalesef Hükümet, Büyük Millet Meclisi tarafından tasdik ve kabul edilen beynelmilel bir teşekkülün Anayasa ve statüsünden tegafül etmiş, hattâ onu savsaklamıştır. Maalesef Hükümetimiz bunu yapmıştır, arkadaşlar.

Müşterek bir taahhüt ve anlaşmanın pervasızca ihlâli hür dünyanın demokrat mümessillerinden müteşekkil bir Mecliste kâfi derecede tepki uyandırmamazlık edemezdi. Onun kararlarına, statüsüne tasarruf edilemezdi. Nitekim son hâdise proteso ile karşılanmış, para toplanılmasına kadar gidilmiştir. Bu vaziyet karşısında Hükümet rücu etmek, mutavaat etmek mecburiyetinde kalmıştır, arkadaşlar. Fakat üzücü olan cihet şudur ki, emri veren, rücu eden, mutavaat eden bakan aynı zattır. Ve düne kadar sandalyesinde oturuyordu. İşçilerimizin, şahsi işbirçilerimizin dış münasebetlerimizin tanziminde rol oynaması bû hâdisede olduğu gibi tamiri imkânsız neticeler doğurur, eenebi gazete ve ajanslar vasıtasıyla hâdise o kadar yayılmıştır ki, Sayın Feridun Ergin Fransa hududunda tanınınca :

Sizi Strasburg'tan bekliyorlar, hitabı ile karşılaşmıştır. Hükümetin hiçbir suretle tevili dahi mümkün olmıyan tarzı hareketi Avrupa Konseyinde izzeti nefsimizi derinden yaralayan çok acı sözler sarfını ve haksız kanaatlerin teşekkülünü mucibolmuştur. Hattâ o kadar ki, Büyük Millet Meclisinin salâhiyetlerinin münakaşasına kadar gidilmiştir. Konsey Başkanı (Guy Mollet) Mandalinci'ye hitaben :

Statümüzün 38 nei maddesinden Bay Mandalinci anlamış olmalıdır ki, her asli üyenin aynı şekilde yetkisini ifa etmesinin âza devlet tara-

findan sağlanması lâzımdır. Bu cihet cevabını 38 nei maddede bulur, bu madde «her âza kendi temsilcisinin masrafını üzerine alır der. Türk Hükümetinin burada yanlış bir anlayışı vardır. Konsey âzası Hükümete bu tefsiri duyurmasını Bay Genel Sekreterden talebetmekte müttefikti. Konsey bu hareketi ile âzalarının hakkını korumaya çalışır ve hürmet etmekle vazifeli olduğu Statüye sadakat, gösterir. Aynı tarzda sizden Türk Hükümetine ve Türk Parlamentosundaki arkadaşlarımıza Asambelenin gösterdiği reaksiyona ve bu hâdisenin müşterek nizamımıza hürmet duygusu içinde Asambelenin menfaatlerine uygun şekilde halli hususundaki engin aruzmuzu duyurmanızı talebederim» diyor. Arkadaşlarım Avrupa Konseyi gibi bir teşekkül Büyük Millet Meclisini bizzat tasdik ettiği bir Statünün hükümlerine hürmete davet ediyor. Bu müebir davete sebeb olan Bakan Yüksek Meclisiniz affetmiyecektir. Bütün dünya bilir ki, Yüksek Meclisinizin kendi iradesi ile kabul ettiği hükümlerin icaplarına sadakatı şüpheden vârestedir. Fakat Hükümet Türk Parlamentosunun salâhiyetlerinin münakaşasına sebebiyet vermiştir.

Muhterem Fuad Köprülü biraz da (Guy Mollet)nin bu mevzudaki konuşmalarından pasajlar okusaydı.

REİS — Vaktiniz tamamdır efendim.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Bir dakika.

REİS — Bir dakikası, iki dakikası yok. Ona göre ayarlansa idiniz size iki defa ihtar ettim.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Sözlerimi bitirmek üzereyim.

REİS — Benim ihtarına riayet etmeye mecbursunuz, konuşamazsınız.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Devamla) — Arkadaşlarım, millî şeref ve itibarımızı zedeliyen, izzeti nefsimizi rencide eden bu bakan hakkında herhalde Meclis soruşturulması yapılması lâzımdır. Bu babda bir takrir takdim ediyorum, zaten daha evvel vâkı neşriyata göre Demokrat Parti Grubu bu mealde bir karar almıştır, ayrıca idari cihetten de Meclis soruşturulması yapılmasını arz ediyorum.

FATİN RÜSTÜ ZORLU (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlarım, Bay Feridun Ergin'in Avrupa Konseyine gidip gitmemesi hakkında

şahsan itham altında bulunduğum için huzuru-
nuza çıkmış bulunuyorum. Meseleyi kısaca arz
edeceğim, elimde notum yoktur. Şifahen konu-
şuyorum. Fakat benden bir az evvel sayın Ha-
riciye Vekili Hariciye Vekâleti dosyalarına isti-
naden gerekli malûmatı vermiştir. Ben bu hu-
susta şahsi hâtıralarıma dayanarak size malû-
mat vermeye çalışacağım. Filhakıka Eylül ay-
larında sayın Feridun Ergin «Bilmem kendisi
buradalar mı?» (Burada sesleri) Hariciye Vekâ-
leti Zatişleri Umum Müdürlüğüne müracaat ede-
rek kendisinin Demokrat Partiden ihraç edilmiş
olduğunu bildirmiş ve acaba Konseye gideyim
mi? Gitmeyeyim mi? Diye bir soru sormuştur.
Size burada istidraden şunu arz edeyim, demin
Hariciye Vekilinin söylemiş olduğu gibi Kon-
seye gidecek mebuslar aslında Hükümet tara-
fından değil Meclis tarafından seçilirler. Ve
kendilerinin Avrupa Konseyinin umumi felsefesi
bakımından Hükümetle ilgileri olmaması gere-
kir. Bu vazife tamamiyle kendilerine tevdi edil-
miştir. Avrupa Konseyine gelince: İlerideki Av-
rupa Birliğinin aşağı yukarı Devletler üstü bir
Meclisini teşkil edecek bir mahiyet arz etmek
üzere ileri atılmış bir fikrin tatbikatta bulduğu
imkânlara göre taayyün etmiş beynelmilel bir
meclisi mahiyetindedir. Binaenaleyh buraya işti-
rak edecek mebusların hükümetle bir az evvel
söylediğim gibi hükümetlerle ilgilerinin olma-
ması lâzımdır. Diğer taraftan bu mümessillerin
seçimlerinin doğrudan doğruya Meclis tarafın-
dan yapılması ve Meclis içindeki muhtelif par-
tilerin azınlık ve çoğunluğuna göre seçilmeleri
iktiza eder.

Şimdi Meclis, geçen yaz devresinde bu seçi-
mi yapamadığı için yine Konsey Anayasasının
muayyen maddesine göre bunu hükümet ikmal
etmiştir. Bunun da Hariciye Vekâleti ile bir il-
gisi yoktur. Hareirah meselesi de yine Meclise
aittir. Bunların hareirahının büyük Millet Mec-
lisince verilmemesi sırf Meclisin tahsisatının ol-
maması yüzünden Meclis ile Hariciye Vekâleti
arasında yapılan bir anlaşma neticesinde ol-
muştur.

Binaenaleyh mebusların gelmesi ve gitmesi
ile Hükümetin haddi zatında bir alâkası yoktur.
Hükümet bunlara sadece pasaport verir.

Feridun Erkin arkadaşımızın Zat İşleri
Umum Müdürlüğüne vâkı bu suali doğru değil-
dir. Çünkü bu gidip gitmemesi keyfiyeti kendi-

sini alâkadar eden bir mevzudur. Gidecek arka-
daşlar yalnız muhasebe müdürü ile temas edip
paralarını alırlar. Vekilin haberi bile olmaz.
Feridun Erkin Beyin sualini getirdiler bana sor-
dular. Ben dedim ki, kendisine söyleyin bizi
alâkadar etmez Hariciye Vekâletinin salâhiyeti-
ne dâhil bir mesele değildir. Feridun Bey mü-
racaat edip bu toplantıya gitmedi. Yani demin
arkadaşımızın bahsettiği ekonomik toplantıya
da gitmedi. Ondandır ikinci bir defa daha
müracaat ediyor bu sefer kendisinin sınıf arka-
daşlarından birisinin vasıtasıyla bendeniz yok-
tum, bizim katibi umumi muavinine müracaat
etmiş, onlar kendisine şu cevabı vermiş. Kendi
zihninde böyle bir şüphe âriz olmuş bu kendi-
sinin vicdanı meselesidir. Kendi dâvasını kendi
halletsin, ona göre karar alsın. Bu hakikaten
böyledir. Hükümet ile alâkalı bir mesele değil-
dir. Fakat Feridun Ergin arkadaşımız yine git-
miyor. Ben ilk seferinde vaziyeti Başbakan'a
arz ettim, böyle bir problem karşısındayım, ken-
disini çağırarak mısınız, konuşacak mısınız de-
dim. Feridun Bey bir aralık bizim kalemi mah-
susa müracaat etmiş ve «Guy Mollet» den bir
mektup aldım neye gelmediğimi soruyor ne ce-
cap vereyim diye sormuş. Feridun Beyi zaten
tanırmış, kendisi arkadaşımızdır. Gelsin görüşe-
lim, bu mesele o kadar dallandı budaklandı ki,
yarın sabah 11 de teşrif etsin görüşelim diye ce-
vap verdim. Kendileri cevap verdiler, benimle
resmî mi konuşacak hususi mi konuşacak?.. Ca-
nım dedim isterse resmî konuşsun isterse hususi
konuşuruz, istediği şekilde konuşalım mesele
görüşmektir. Dediler ki, makamına gelirim ol-
maz, dışarda konuşalım. Canım makamına ge-
lince konuştuğularımızı, ajansa tebliğ olarak ve-
recek değilim ya hususi şekilde konuşacağız.
Bunun üzerine saat beşte randevü tesbit ettik.
Fakat hiçbir zaman teşrif etmediler. O sırada
«Guy Mollet» den demin Hariciye Vekili Beye-
fendinin okuduğu mektup geldi. Mektubu alın-
ca cevabımı derhal telgrafla verdim. Zannediyorum
ertesini gün idi bir telefon geldi. Sayın Man-
dalineci'den, kendisi ile telefonla konuştuk, Baki
Erden gitmişti. Baki Erden'in gidişini arz
edeyim :

Baki Erden zaten Vekil Delege «Suppléant»
olarak gitmiştir. Ve kendisi diğer on âza gibi
Hükümet tarafından tâyin edilmiş ve bu tâyin

Hariciye Vekâletine bildirilmiş idi. Demin de bildirdiğim gibi bizim konsey için on asıl ve on yedek delege seçmeye hakkımız vardır. Binaenaleyh sayın Feridun Ergin'in gidip gitmemesi ile alakadar olmadan suppléant olarak ayrıca delege gönderebiliriz. Ve Baki Erdem'den başka dokuz tane yedek delege daha seçebiliriz.

Telefon muhaveresinde sayın Mandalinci ekonomik komisyonda Konseyde izhar olunan tereddütlerden bahsetti. Oradaki arkadaşlarımız sorguya çekilmiş onlar da demişler ki vaziyetten haberdar değiliz, Hükümet Ergin'in gelmesine mâni olmamıştır. Hükümet hakikaten bir mebusun seyahatine mâni olabilir mi? Sonra arkadaşlar bir şey unutuyoruz, bu arkadaşlar beynelmilel bir müessesenin beynelmilel bir teşkilâtın âzasıdır. Binaenaleyh her şeyden evvel onun statüsüne tâbidirler. Ve bu statüye göre vazife görürler. Bir mebusun Türkiye'den çıkmasına Teşkilâtı Esasiye Kanunu önünde mâni olunabilir mi? Konseye geldiği zaman ne sıfatla geldiniz diye sorulursa bu maddeye göre geldim der. Ama kendisine şunu arz edeyim :

Hususi ve ruhi bir halet içinde idi. Feridun Ergin Bey belki haklıdır. Beni Demokrat Parti Hükümeti seçti diyor. Fakat ben şimdi Demokrat Partiden çıkarıldım. Vicdanen acaba gitmeli miyim, gitmemeli miyim diye kendi kendine sual soruyor. Ve bu sualin cevabını Demokrat Parti Hükümetinden almak istiyor yani Demokrat Parti Hükümetinden icazet almak istiyor. (Soldan, bravo sesleri) Mânevi icazet almak istiyor.

Yeni Marşal Plânı meselesine gelince :

Sayın Feridun Ergin bana geldi ve dediki bir ekonomik plân mevzuubahis parti namına mı konuşayım, kendisine şunu söyledim. Şimdi Meclise seçildikten sonra faili muhtarsınız orada kendi görüş ve düşüncelerinizi söylersiniz. Buna bizim karışmaya hakkımız yoktur. Arkadaşlar Avrupa Konseyine seçilen mebuslar kendi fikirlerini söylerler buna ne Hükümet ve ne de benim dâhil bulunduğum Büyük Meclisi. Büyük Millet Meclisinin Avrupa Konseyine dâhil olan bir arkadaştan memnun kalmadığı takdirde yapabileceği şey gelecek devre için onu intihap etmemektir. Binaenaleyh seçildikten sonra bir beynelmilel müessesenin bir âzası olarak onun statüsü dâhilinde harekette serbesttirler. Acaba diğer arkadaşlar meselâ karşımızda Hürriyet Partisinden

bir sürü arkadaşlar vardır. (Sağdan gürültüler, onlar sürü değil sesleri)

EKREM ALİCAN (Kocaeli) — Sürü değil sözünü geri al.

FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Devamla) — Affedersiniz, kasitle söylenmiş söz değildir, geri alıyorum.

REİS — Arkadaşımızın çoğunluk mânasına bu kelimeyi kullandıkları anlaşılıyor, mamafih geri almışlardır.

FATİN RÜŞTÜ ZORLU (Devamla) — Evet efendim birçok mânasına kullandım bu Türkçemizin bir iltibasıdır.

Muhterem arkadaşlarım, bu arkadaşlar da acaba vicdanlarında böyle bir şey duydular mı Demokrat Partiden ayrıldık diye. Buna ihtiyaçları yoktur. Esasen orada Demokrat Partinin prensibini dahi müdafaa etmek mecburiyetinde değildir. Onlar tamamiyle Asambelenin içinde, o cemiyetin parlâmentonun içinde kendi fikirlerini, kendi düşüncelerini Avrupa Birliği zihniyeti içinde ifade ederler. Vaziyet bundan ibarettir. Ama Feridun Ergin arkadaşımız için böyle bir sual zihninde tebellür etmiş ve sualin de cevabını Hükümetten beklemiş. İşte suitefehhüm burada. Bu cevabı biz vermedik. Ve bize vermek de düşmezdi. Bütün oraya iştirak eden arkadaşlara sorarım : Kendileri giderken Hükümet tarafından ikaz mı olunuyorlar? Hükümet onlara tebliğname mi çıkartıyor? Hayır hiçbir zaman. Onlar seçildikten sonra seyahatleri tamamiyle kendilerine aittir. Kendileri gider gelirler. Binaenaleyh bu mesele bu şekildedir. Burada Hükümetin her hangi bir suiniyeti, Feridun Ergin arkadaşımıza karşı bir muhalif hareketi veya ona karşı bir mümanaatı mevzuubahis değildir. Kendisi böyle bir sual ile karşımıza çıkmıştır. Cevabını verecek merci Hariciye Vekâleti değildir. Hükümet de değildir. Kendisidir. Kendisi kararını verecek gidecekti.

Sonra bir noktaya da temas edeceğim : Arkadaşımız demin dediler ki : Orada, Marshall plânı bittiğine göre bunun devamını temin için yeni bir plân konuşuluyordu. Bay Feridun Ergin bana gelmiş ve bu hususta mütalâamı sormuş ben de kendisine bu işe siz karışmayın Hükümet meselesidir ve bu işe Hükümet karışır demiştim. Arkadaşlar, Avrupa Konseyinde her türlü şey konuşulur bu konuşmalarda mutabakat hâsıl olursa Vekiller Konseyine gider orada ya kabul

edilir veya edilmez. Kabul edilirse hükümetlere tebliğ edilir. Hükümetler bunu tetkik ederler, kabul ederler veya etmezler bu ayrı bir meseledir.

Şimdi Kırıkoğlu dedi ki; ben siz karışmayın bu işe Hükümet karışır demişim. Hayır efendim ben böyle bir şey söylemedim. Konseydeki mebusların işlerine ve görüşlerine Hükümet karışmaz bu mebuslara ait bir meseledir. Marshall plânını yeniden yapmayı, veya eskisinin devamı ve saireyi ileri sürerler ve kendi mesuliyetleri altında savunurlar. Bunların Hükümetle alâkası yoktur. Mebus çalışmalarına girerler, eğer mebus muayyen şeyler üzerinde tenevvür etmek isterse, Hükümetin teşkilâtından istifade etmek isterse tabiatıyla istifade edebilirler, ve bu teşkilâtta kendilerine açıktır. Ve kendilerine gereken malûmatı verirler bu vazifeleridir. Ve konuşmalardan istişarede fayda da melhuzdur. Feridun Ergin arkadaşımızla ben hatırladığıma göre demin sayın arkadaşımın söylediği gibi bir muhavere aramızda cereyan etmedi. Ben hatırlamıyorum böyle bir muhavere geçti mi Feridun Bey? Böyle bir şey cereyan etmedi.

Kendisi bana geldi, Hükümet tezini; fazla inanmadığım halde savundum dedi. İyi dedim, teşekkür ettim. Bizim investisman politikamız, malî politikamız vardır dedim. Bunun devamı lâzımdır. Fakat bu muhavere istişari bir konuşmadan başka bir şey değildi. Çünkü bizim onlara direktif vermeye kalkmamız katiyen yerinde değildir. Ama isterlerse vazife olarak yaparız ve bu bazan faydalı da olur.

Şimdi, para toplama meselesine gelince : Böyle bir şey olmuş zannediyorum buna Yunanlı mebuslar ön ayak olmuş, fakat bu yersizdir derhal halledilmiştir. Bir suitefehhümden ileri gelmiştir. Bundan itibarımız şerefimiz muhtel olmuştur demek çok fazla bir hassasiyettir. Millî meselelerde hassasiyetin yeri olur ama, her meseleyi birinci derecede millî dâva haline getirmek o kadar yerinde değildir. Bu meselenin bir esas trafı vardır. Tahsisat verildi mi, verilmedi mi, mesele yalnız vaz'olunmuştur. Tahsisat aslında Hükümet tarafından değil Meclis tarafından verilecektir. Yukarda bildirdiğim gibi Hükümet sırf Meclise bir cemile olarak tahsisat verme işini üzerine almıştır. Feridun Ergin arkadaşımız her nedense o mektubu yazmıştır. Ben Demokrat Partiden çıktım, Hükümet de beni göndermiyor, demiş. O mektubu bi-

raz evvel burada Hariciye Vekili okudu. Bunda Hükümetin bir mesuliyeti var mı? Feridun Ergin bu mektubu yazarken bana danıştı mı? Kendi kendine yazmış, kendisi şüphe izhar etmiş, bunda haklı veya haksızdı. Bundan Hükümeti alâkadar eden bir mesele ortaya çıkarılamaz. Hükümet burada zaten tahsisatı sırf Meclisin Yüksek arzusuna tebaiyetle, tahsisat kalmadığı için ona muvakkaten borç vermek şeklinde idare etmiştir.

O tahsisat esasen Meclise aittir.

Benim mâruzatım bundan ibarettir. (Soldan, Bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Feridun Ergin

FERİDUN ERGİN (Urfa) — Arkadaşlarım; bu hâdisenin başlıca dört safhası vardır. Birinci safha, Hariciye Vekâletinin yaptığı muameledir. İkinci safha; Avrupa Konseyinde cereyan eden para toplama hâdisesidir. Üçüncü safha; biraz önce Hariciye Vekilinin ve Fatin Rüştü Beyin zikrettiği mektuptur. Dördüncü safha ise Türkiye hakkında İktisat Komisyonunca hazırlanan rapor meselesidir.

İlk olarak, Hariciye Vekâletinde cereyan eden muameleleri birkaç kelime ile izah ediyim.

Fatin Rüştü Bey, partiden çıkarıldığım için Avrupa Konseyine gitmek üzere bir mânevi icazet almaya lüzum hissettiğimi, bu maksatla Hariciye Vekâletine müracaat ettiğimi ve Hariciye Vekâleti bu icazeti vermediği için benim de Konseye hareket etmemiş olduğumu söyledi. (Soldan, gürültüler) Hayır arkadaşlar; Türkiye'den, Avrupa Konseyine giden bir mebusun Hariciye Vekâletinden icazet istemesine, ne maddi ve ne de mânevi bir icazet istemesine lüzum ve mahal yoktur. (Soldan, o söylendi sesleri) Müsaade buyurun, böyle bir lüzum olmadığı halde benim icazet istemeye lüzum duyduğumu söyleyen bizzat Fatin Rüştü Beydir. Burada mânevi icazet tâbirini kullanan kendisidir. Benim müsaade almak üzere müracaat ettiğimi söyleyen de kendisidir. Şimdi arkadaşlar, Avrupa Konseyi Statüsü mucibince bir parlâmentoyu temsil etmek üzere Strazburg'a giden bir mebus, meclisi temsilen fakat konuşmaları, fikirleri yalnız kendisini mesul kılmak üzere mandasının devamı müddetinece vazife görür. Hal böyle iken, kendisi de böyle söylerken, ni-

ğin ben Hariciye Vekâletinden bir icazet istemeye lüzum göreyim. O halde, gayet sarıh bir şekilde görüyorsunuz ki, bu icazet isteme keyfiyeti, doğrudan doğruya Hariciye Vekâleti namına konuşanların muhayyilesinden çıkmıştır. Bundan maada arkadaşlar, bahis mevzuu olan toplantıda Türkiye'nin iktisadi vaziyeti, hattı hareketi hakkında bir rapor müzakere edilecekti. Bu rapor görüşülürken orada hazır bulunmak benim için bir vazife idi. İcazet istemek şöyle dursun, oraya gitmek, orada hazır bulunmak benim için asla müstağni kalamıyacağım bir vazife idi. (Soldan, o halde niye gitmedin? Sesleri) Eğer (Soldan, gürültüler) ben oraya gitmemişsem, bu hâdise ancak bir tek şekilde tefsir edilebilir. O da gönderilmemiş olmaklığımla izah edilebilir. (Soldan, gürültüler) Arkadaşlarım, bahis mevzuu olan toplantı 18 Eylül tarihinde idi. 18 Eylül tarihinde Avrupa İktisat ve Türkiye hakkındaki raporu hazırlıyacak Çalışma Grubu toplanıyordu. Bu tarihten 10 gün evvel ben Hariciye Vekâletine müracaat ederek, hareket etmek üzere olduğumu söyledim. Davetiyeyi oraya tevdi ettim. Hariciye Vekâleti Umumi Kâtip Muavini bana üst makamlarla temas edeceğini ve cevabımı bildireceğini söyledi. Aradan birkaç gün geçti, Fatih Rüştü Beyin Kalemî Mahsus Müdürü Hayrettin Ozansoy Avrupa Konseyine Baki Erden'in benim yerime gönderilmesi hakkında Başvekâletten bir tezkere geldiğini ve Baki Erden'in benim yerime hareket edeceğini söyledi.

Görüyorsunuz ki, bir mânevi icazet bahis mevzuu değildir. Doğrudan doğruya temsilcilik vazifesinden azledilerek yeni bir tâyin yapılması bahis mevzuudur. (Soldan, gürültüler) Muamele bu şekilde cereyan etmiştir. Benim gitmemekliğim bana söylenmiş ve yerime Baki Erden hareket ederek Avrupa Konseyine gitmiştir.

HİMMET ÖLÇMEN (Konya) — Azledildiğine dair Hükümetten bir vesika istemedin mi?

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Ön sıralardan Himmet Ölçmen arkadaşım; azledildiğine dair Hükümetten bir vesika aldın mı? Diyorlar. Arkadaşlar; bir mebus, kendisine gitmiyeceksin diyen bir vekâlete karşı bu emrini tahrirî olarak bildir, diye istida edemez. (Sağdan, bravo sesleri) Arkadaşlar, Baki Erden Türkiye'den hareket eder, Strasburg'a gider.

(Yedek âza olarak sesleri) Yedek âza müessesesi Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Ve Avrupa Konseyi statüsü mucibince şayet mümessillerden birinin yerine yedek gidecek olursa bu da ancak ve yalnız o mümessilin yazılı müracaatı ile kabildir. Konsey bir mümessilin yazılı müracaatını eline almaksızın ne komisyonlara ne de Heyeti Umumiye ye bir yedek kabul etmez. Statüde bu şekilde sarahat mevcuttur. Buna rağmen Baki Erden arkadaşımızın Strasburg'a gitmesi doğrudan doğruya bir azil keyfiyetinin mevcudiyetini ispat eden sarıh bir delildir ve hâdise bundan ibaret değildir. Hariciye Vekâleti Strasburg'daki delegeler vasıtasıyla Avrupa Konseyine bir nota tevdi etmiştir. Bu notada, Demokrat Partinin Avrupa Konseyindeki kotesinden fedakârlık edemeyeceği, benim Demokrat Partiden çıkarılmış olmaklığım dolayısıyla Avrupa Konseyindeki vazifeme devam edemeyeceğimi, bu sebeple yerime Baki Erden'in gönderilmekte olduğu bildirilmiştir. Delil istemiştiniz. İşte size bir delil. Ve bu nota da arkadaşlarım, Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmemiştir.

Bunun üzerine Hariciye Vekâleti, Avrupa Konseyine ikinci bir telgraf göndermiştir. Bu telgrafta benim Konseye gelmemekliğim bizzat kendi tarafımdan izhar edilen şifahi bir arzunun neticesi olduğu ve bu sebeple Konseye gitmemiş olduğum söylenmiştir. Burada karşılaşılan vaziyet şudur : Avrupa Konseyinin, hiçbir âzasının vazife müddeti esnasında değişmiyeceği, azledilmeyeceği, statünün 25 nci maddesinde tasrih edildiği halde, hükümet bu statüye aykırı olarak bir azil ve yine bu statüye aykırı olarak bir tâyin keyfiyeti yapmıştır. Ve hâdise, dışarıda görünen veçhesiyle oldukça vahîmdir. Hükümet altında imzası olan bir muahedeye aykırı hareket etmiştir.

ALİ OCAK (Gaziantep) — Dışarıdan seni haklı buluyordum, haksızmışsın.

FERİDUN ERGİN (Devamla) — İkincisi, ilk vermiş olduğu nota reddedildiği vakit hükümet bir tel çekmiş, hayır efendim, demiş, bir hafta evvel azlettiğini bildirdiği halde. Her ne kadar evvelki notada şunları söylemiş isem de hakikatte bu zat kendi istemediği için gelmemiştir. Aradaki tenakuz aşikârdır ve bir çocuğu dahi güldürecek kadar basittir.

Arkadaşlar bir memleketin Hariciye Vekâleti, bir memleketin haricî itibarını temsil eden bir makam, imza koyduğu bir muahedeye aykırı muamele yapamaz ve yine arkadaşlar, bir makam ilk bakışta yakalanacak kadar sarih ve bsit bir tenakuza düşemez. Bir memleketin haricî itibarını temsil eden makam yalan söyliyemez, ecnebilere karşı.

Halbuki bu hâdisede zikrettiğim mahzurların, zikrettiğim usulsüz muamelelerin kâffesi cereyan etmiştir ve Hariciye Vekâletinin muamelâtta usulsüzlüğü hariçteki itibarımız bakımından bir darbe teşkil etmiştir, ve hariçteki vaziyet bundan ibaret kalmamıştır. Bir de iane meselesi ortaya atılmış, para toplama meselesi ortaya atılmıştı ve para toplanmıştır, sizin içinizde bulunan bir demokrat mebus arkadaşın teklifi ile para toplanmıştır, vaziyet şöyle olmuştur.

ZEYYAT MANDALINCI (Muğla) — Şimdi izah edeceğim, Feridun Bey.

FERİDUN ERGİN (Devamla) Vaziyet şöyle olmuştur. Değiştirilmiş olduğumu ve yerime başka bir arkadaşın gönderilmiş olduğunu söylediler...

ZÜHTÜ URAY (Aydın) — Harcırah istediniz de vermediler mi?

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Zühtü Bey rica ederim, kelime oyunu yapmıyalım.

Heyeti Umumiyyede bu mesele bahis mevzuu edildiği vakit, Mandalinci arkadaşımız söz almış ve demiştir ki; Feridun Ergin'in değiştirilmiş olduğu doğru değildir. Görüyor musunuz, yeni bir tenakuz daha. Evvelâ nota veriliyor, muahede ve statü ahkâmına aykırı olarak biz bu zatı değiştiriyoruz diyor. Arkasından ikinci bir beyan geliyor, hayır bu zatı değiştirmedik, fakat sadece tahsisatını kestik diyorlar.

Mandalinci arkadaşım, Heyeti Umumiyyede söz aldığı vakit, Feridun Ergin'in değiştirilmiş olduğunu, fakat Hükümetin kendisinin tahsisatını kestğini ve tahsisatı kesildiği için Feridun Ergin'in Konseye gelemediğini söylüyor.

Halbuki arkadaşlarım, Avrupa Konseyi statüsünün bir 38 nci maddesi vardır. Bu 38 nci madde mucibince, hükümetler konseye giden âzanın bileümle masraflarını karşılamakla mükelleftirler. Mandalinci arkadaşım, ki beş sene-den beri Avrupa Konseyinde Türkiye'yi temsil

etmektedirler, acaba statünün bu hükmünü bilmiyorlar mıydı? Statünün 38 nci maddesi mucibince tahsisatın kesileceğini bilmiyorlar ki Hükümetin tahsisat vermediğini ileri sürüyorlar.

Hayır arkadaşlar, arkası geliyor. Hükümetin tahsisatını kestğini söylüyor ve devam ediyor; «fakat» diyor, «Ergin'in bu Mecliste hazır bulunması sizler için bu kadar mühimse, onun mevcudiyeti sizler için o kadar kıymetli ise, bilhassa Ekonomi Komisyonu Başkanı bu mevzua bu kadar ehemmiyet veriyorsa - bunları Meclise hitabederek söylüyor - kendisini buraya getirecek malî imkânları temin etmek lâzımdır» diyor. Dolayısıyla «İane toplayınız, gücünüz yeterse getiriniz.» diyor. Ve Meclis bunu o mânaya alıyor. 300 bin frang iane topluyorlar ve bu 300 bin frang ianenin toplandığına dair ajanslara malûmat veriyorlar. İstanbul gazetelerinde bu mevzua dair makaleler çıkıyor, Avrupa'da ajanslar hâdiseyi yayıyorlar. Benim gördüklerim, Fransız gazeteleri, Belçika gazeteleridir. Bir skandal, bir rezalet patlak veriyor. İkinci safha da budur.

Yalnız şimdi arkadaşlarım; hâdiseleri başından itibaren bir gözden geçirelim. Bir mebus kendi memleketinin iktisadi vaziyetini görüşecek olan bir komisyona gitmek istiyor. Kendisine gidemeyeceğini, yerine başka bir arkadaşın tâyin edildiğini söylüyorlar. Bu mesele bahis mevzuu oluyor. Mevzuubahis olduğu vakit o mebusla aynı heyette bulunan fakat ayrı bir partinin mensubu olan bir mebusu söz alıyor, diyor ki: «Benim Hükümetim, Feridun Ergin'in tahsisatını kesmiştir, eğer siz bu zatı getirmek istiyorsanız iane toplarsınız, öyle getirirsiniz.» diyor. Bunu söyleyen Zeyyat Mandalinci arkadaşımızdır, zaptı sizlere aynen okuyayım :

«Türk Hükümeti, Ergin'e seyahati için lüzumlu tahsisatı vermemiştir. Fakat kendisinin Avrupa Konseyindeki mandası - yani salâhiyetini - ıskat etmiş değildir. Kendisi halen Avrupa Konseyinde âzadır. Fakat Hükümetinden tahsisat alamadığı için gelmemiştir. Eğer, diyor, Ergin'in huzuru sizin için bu kadar mühimse ve bilhassa Mösyö Federe Chipil için bu kadar mühimse, kendisine seyahati için lüzumlu malî imkânı bulabilirsiniz. O vakit kendisi tam salâhiyetlerle gelir bu toplantılara katılır.» diyor.

Bu da arkadaşlar Hariciye Vekâletinin tatbik

ettiği muamele kadar vahim bir hâdisedir ve üstelik vakanın âleniyete intikaline sebebiyet vermiştir. Ve Zeyyat Mandalinci arkadaşımızın konuşmasından sonra radyolarda, ajanslarda, gazetelerde bu mesele görüşülmeye, yazılmaya, konuşulmaya başlamıştır.

Bir de meselenin Avrupa Konseyinde cereyan eden safahati vardır.

Avrupa Konseyi bu mevzua niçin bu kadar ehemmiyet vermiştir? Bu mesele neden dolayı bir aktüalite mevzuu haline gelmiştir? Bunları da kısaca arz edeyim :

Arkadaşlarım, İktisat Komisyonunun 18 Eylül'de Paris'te yaptığı toplantıda hazır bulunmadım. Bu toplantıda hazır bulunmayışım Türkiye'yi temsil eden tek âza olmaklığım dolayısıyla dikkati celbeder. Ne için gelmediğim hususunda muhtelif tahminler yürütülür. Ve İktisat Komisyonu âzaları komisyon reisinden bu meseleyi Daimî Komisyon huzuruna getirmesini isterler. Ve Daimî Komisyonun 26 Eylül tarihli toplantısında Türkiye Delegatesinin gelmediği, bu yüzden Türkiye hakkındaki çalışmaların tatminkâr bir seyir takibetmiyeceği reis Feder Spiel tarafından anlatılır. Mütaakıben komisyon reisi söz alarak der ki: İktisat Komisyonundaki âzaları bu komisyonun âzalarından biri olan Ergin'in hazır bulunmaması sebeplerini tahkike beni memur etti. Kendisinin niçin gelmediğini öğrenmek istiyorum.

Bunun üzerine; komisyonda hazır bulunan Muzaffer Harunoğlu arkadaşımız; yalnız dikkat buyurun arkadaşlar, bu komisyon toplantısı İstanbul'daki müessif hâdiselerden tam yirmi gün sonra cereyan ediyor, İktisat Komisyonunda hazır bulunmamaklığım üzerine hasil olan endişeye Muzaffer Harunoğlu cevap veriyor, diyor ki: endişe edildiği gibi Feridun Ergin tevkif edilmiş değildir, sadece, şahsi fikirlerini serbestçe ifade edebilmesini temin maksadiyle kendisi partiden çıkarılmıştır. Avrupa Konseyi toplantılarına niçin katılmadığına dair elimde bir malûmat mevcut değildir. (Soldan, bunlara lüzum var mı sesleri).

REİS — Rica ederim sual sormayın.

FERİDUN ERGİN (Urfa) — Birkaç kelime ile sözlerimi tamamlayacağım.

REİS — Telhise lüzum yok efendim.

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Mütalâalar serdediliyor. Bunun üzerine komisyon tah-

kikat açmaya karar verir ve tahkikata Avrupa Konseyi Reisi Ginolet'yi memur eder. Ve bu Ginolet'den 5 Ekim tarihli bir mektup aldım. Bu mektupta Daimî Komisyondaki görüşmeler kısaca hülâsa edilmekte, komisyondaki arkadaşların endişeleri belirtilmekte ve hangi şartlar altında, niçin komisyon toplantılarına gelmediğim sorulmakta ve mektubun bir suretinin de Hariciye Vekiline tevdi istenmekte idi.

Ben bu mektuba cevaben, Türkiye hakkında hazırlanan raporun çalışmalarına katılmak üzere Paris'teki toplantılarda bulunmayı kendi hesabıma bir vazife saydığımı ve fakat o vakitten beri şahsi vaziyetimde bir değişiklik husule geldiğini, - mektup metninde «personellement» kelimesi vardır -, iktisat siyasetini tenkidetmiş olduğum ve mahallî seçimlere muhalefetin de katılmasını temenni etmiş olduğum için partimden çıkarılmış olduğumu yazdım. Ki, bu göstermiş olduğum sebepler bana, Demokrat Parti Haysiyet Divanı tarafından çekilen telgrafta mevcudolan sebeplerdir. Ben Paris'e hareket etmek üzere bulunduğum sırada değiştirilmiş olduğumu ve yerime başka bir arkadaşın gönderileceğinin söylenmiş olduğunu ilâve ederek bu mektubumu tamamlamış buldum. Hâdisenin bundan sonraki safahatını ancak oraya gittikten sonra öğrendim ve duydum ki, Zafer Gazetesinde benim aleyhimde çıkmış olan bâzı şiddetli makalelere Konseydeki bâzı zevat muttali olmuşlar. Birkaç gün sonra İstanbul'da patlak veren... Nasıl muttali olmuşlardır onu da size söyleyeyim. Mr. Guy Mollet Amerika Reisi cumhuri ve Reisi cumhur Muavini ile temas etmek üzere bir seyahat yapar, bu seyahat esnasında New York Times gazetesinde benim partiden ihracım hâdisesiyle alâkalı bir yazı görür, gördükten sonra Avrupa Konseyinin bir âzası olmaklığım dolayısıyla mesele ile alâkalı olan zat Avrupa Konseyinin Matbuatı vasıtasıyla hakkımda bâzı makaleler yazdırır. Benim almış olduğum malûmat bundan ibarettir, elimde daha fazlası mevcut değildir. Hâdisenin ana hatları bundan ibarettir.

Bir de son olarak, komisyon meselesi kalmaktadır.

Bu bakımdan da memleketimiz için bir kayıp bahis mevzuudur. Çünkü Avrupa Konseyi bir seneden beri Avrupa ve henüz inkişaf etmemiş olan memleketlere ne şekilde yardım ya-

plabileceğine dair etüdler yapmaktadır. Bu etüdler parlamento safhasında cereyan etmekle beraber müsbet neticeler vermektedir. Nitekim İtalyada Vanoni adlı parlamento âzası tarafından hazırlanmış olan bir plân sayesinde Cenubi İtalya'nın imar ve kalkınmasında kullanılmak üzere 70 milyonluk bir kredi temin edilmiştir. Türkiye'nin de aynı şekilde bir yardımı temin etmesini hedef tutan mesai cereyan etmekte idi. Bu mesainin de malzemesinin bir kısmını ben temin edecektim. Ve yine gayet tabii olarak bu komisyonun çalışmasında faal bir rol oynamak mevkiinde idim. Bu toplantıya katılamamışlığım aynı zamanda Türkiye hakkında esaslı bir plân hazırlanamama ve netice istihsal edilmemesine tesir etmiştir ki, bu hususta duyduğum teessürün sonsuz olduğunu huzurunuzda ifade etmek isterim.

REİS — Zeyyat Mandalıncı.

ZEYYAT MANDALINCI (Muğla) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ sözlerime bana burada konuşma imkânını bahşeden Kâmil Bey arkadaşşıma teşekkürle başlayacağım.

Strasburg'tan geldiğim günden beri matbuatta birçok yazılar çıktı. Şahsımı hedef tutmak suretiyle bu yazıların üzerimde yarattığı bir sinir haletini itiraf etmek zorundayım. Fakat arkadaşlar, bugün burada Yüksek Huzurunuzda vaziyeti tamamen açık olarak izah etmeye fırsat bulduğum için müsterihim. Bütün arkadaşlarıma teminat vermek isterim, Hükümete orada bulunan arkadaşlar, Feridun Ergin arkadaşımız da dâhil olmak üzere, hiçbir zaman hakikatlerin dışında birtek noktayı şahsan uydurmam mevzuubahis değildir, hâdiselerin bütün renkleriyle, hakiki bir tablosunu çizmeye çalışacağım.

Muhterem arkadaşlar, Feridun Ergin hâdisesi diye bir mesele halini alan bu meselenin tamamen anlaşılabilmesi için birkaç nokta üzerinde tevakkuf etmek icabetmektedir.

1. Avrupa Konseyine giden heyet bundan evvel nasıl giderdi?

Arkadaşlar, bugüne kadar birçok hâdiseler olmuştur. 1950 senesinden beri Meclis Divanının harcırah veremediği, tahsisat bittiği için, mebuslara tahsisatımız yoktur, gidemezsiniz, isterseniz kendi imkânlarınızla gidin, dediği çok olmuştur. Hattâ Adnan Karaosmanoğlu arka-

daşımız iki, üç defa bu şekilde, tahsisat olmadığı için, cebinden para vermiş, gitmiştir. Yine bu arada cebinden para vererek giden arkadaşlar olmuş ve şahsan aynı şekilde mühim bir mevzu için Cenubi-Şarki Avrupa'nın siyasi durumunu mevzuubahsolduğu bir zaman musirren davet edildiğim ve geleceğimi bildirdiğim halde, buraya gelip tahsisat aradığım zaman, cevap olarak tahsisat yoktur, denildiği için cevap verdim, âni ve acele bir sebep dolayısıyla geleceğimi, özür dilerim. Hiçbir arkadaş, 1950 senesinden beri, tahsisat olmaması dolayısıyla şu veya bu vesilelerle Avrupa Konseyine gidememek durumunda kaldığı zaman, Avrupa Konseyine, beni Hükümet göndermedi diye jurnalcılık yapmamıştır. (Soldan : Sürekli alkışlar, bravo sesleri) Tamamen tadil ederek okuduğu mektubu arz edeyim. Mektup aynı, fakat nüans farkı var. Arkadaşımızın edebî liyakatini, yüksek kudretini takdir ederim.

Meclis Reisi Gimoliye yazıyor. Acaba ne oldu? Bilmiyorum, tazyik karşısında mı kaldı? Konsey toplantılarına iştirak etmememin sebebi şudur. Vilâyet ve belediye seçimlerine muhalefetin iştirakini temenni ettiğimden ve Hükümetin ekonomik politikasına şevkte kusur ettiğimden dolayı partiden atıldım. (Soldan, ayıp ayıp sesleri). Konseyde âzalık vazifemin hitamı beklenilmeden bu vazifeden Menderes'in kararı ile azledildiğim bildirildi, komisyona bunun için gelmedim, heyete de bunun için geleceğim. (Soldan, gürültüler).

Arkadaşlar, daha mühim ikinci bir nokta vardır, izah edeyim, Feridun Ergin meselesi...

Federspiel... kimdir bu zat? Gegen Nisan veya Mayıs ayında buraya bir heyet içinde gelen, Ankara'da heyet arkadaşlarını dahi darıltıp tekbaşına memlekette gezen, benim şahsan Eskişehir'de rastladığım Eskişehir'de Eskişehir Valisini, Garnizon kumandanı ve şehrin ileri gelen ekâbirini şahit tutuyorum. Onların huzurunda yaptığı yarım saatlik bir konuşmadan sonra, oradaki bütün hazirunun bana söylediği şudur : Bu adam Türkiye'yi bir dostluk için mi, yoksa düşmanlık için mi geziyor? Kendisine cevap verdim. (Kimdir sesleri). Danimarka'lı. Dedim ki; Monsiyö Federspiel mütalâalarınızın objektif bir mütalâa olduğuna eminim. Fakat İstanbul'u, Ankara'yı, şu anda Eskişehir'i görmekle Türkiye'yi tanımış olmazsınız. Bunun üzerine

bukadar muazzam teoriler bina ediyorsunuz. buna aklım ermedi, özür dilerim, hüsnüniyetinizden emin olduğum için size bir tavsiyede bulunmak istiyorum: Bu minval üzere Avrupa Konseyi için bir rapor tanzimine gitmeyin, Türkiye misafirperver bir memlekettir, onun Hükümetinin hissiyatı memleketin hissiyatının aynıdır. Şahsan size teminat olarak gösteriyorum. Türkiye'ye gelipte seyahatınızı ikmal etmek ve Türkiye hakkında malûmatınızı tamamlamak için size şahsan rehberlik edeceğim. Bütün memleketimizi geziniz, ondan sonra Türkiye hakkında daha salâhiyetli konuşabilirsiniz. Bu vaziyette kalktı ve şunu söyledi: Özür dilerim, Mandalinci beni ikaz etti, noksan malûmatla yanlış kanaatlara varıyordum buna mâni oldu, kendisine teşekkür ederim, dedi.

Arkadaşlar, kalktık, gittik Avrupa Konseyine, arada Konseyin faaliyetleri devam ediyor, bir gün Feridun Ergin arkadaşımınla beraber çıktık, Tümerkan arkadaşımızın arabası ile otelimize geliyorduk, yolda araba bozuldu, Tümerkan arkadaşımız tamir ile meşgul iken Feridun Ergin arkadaşımız ayakta 20 dakika şu şekilde konuştu: Zeyyat dedi, komisyonda Federspiel denilen adam Türkiye hakkında, noktasını, virgülünü dahi kaçırmadan gayet arogan, yani hakaretâmiz konuşmalar yapıyor. Eğer bu adam Heyeti Umumiyede böyle konuşacak olursa büyük skandal olacaktır. Ona karşı hazırlanmamız lâzımdır. Ben dedim ki; Feridun, haklısın. Eğer böyle bir şey varsa madem ki bana da hücum noktalarını söyleyin, hep beraber hazırlanalım, Heyeti Umumiyede hep birlikte lâıyk oldukları cevabı verelim, dedim. Bu şekilde mutabık kaldık. Ayrıldık. Diğer arkadaşlarımın ne şekilde bildiğini bilmiyorum. Feridun arkadaşım aynı endişeleri Nazlı Tlabar arkadaşına da söylemişler. Bu vaziyetiyle arkadaşımız komisyon başkanının memleketimize karşı böyle antipatisi olan ve en küçük fırsatları memleketimiz aleyhine istismar ettiğini bilen ve bizleri ikaz eden bir arkadaşımızdır.

Şimdi arkadaşlar; işte Federspiel budur. Bu adamın nasıl bir insan olduğu hakkında ikinci bir misal söyleyeceğim. Oraya gittiğimiz zaman İstanbul hâdiseleri ve Kıbrıs meselesi için reisin; aramızdan bir arkadaşını sözcü olarak seçin, mühim meseleler var, devamlı istişare zo-

rundayız. Talebi üzerine arkadaşlarla toplandık ve arkadaşlarımız bendenize bu şerefi bahsettiler. Ve bu münasebetle devamlı olarak Meclis Reisi Gimole ile münasebette bulundum. Feridun Ergin meselesinde bana Gimole aynen şunu söyledi, dedi ki ben Federspiel'e dedim ki, hakikaten kötü bir vaziyet var, bir yanlış tefsir meselesi gibi bir şey var. Bunu Heyeti Umumiyeye getirdiğimiz takdirde dost bir Hükümeti müşkül bir duruma düşürecek. Fakat o buna rağmen ısrar etti. Arkadaşlar işte Federspiel'in üç noktada haleti ruhiyesini belirttim, izah ettim. Bir nokta daha var, Müsyö Gimole bana şöyle söyledi. Feridun Ergin arkadaşım Meclis Reisi olarak yalnız bana yazmış olsa idi mesele yoktu. Fakat Federspiel'e niçin yazdı. Yalnız bana yazmış olsa idi, Meclis Reisi olarak ben işi bu safhalara dökmezdim. İşte arkadaşlar Federspiel'in kim olduğunu ve Feridun Ergin Bey arkadaşımızın yazdığı mektubu anlattıktan sonra şimdi, müsaade ederseniz hâdisenin kendime taallük eden kısmına geçeceğim.

Feridun Bey arkadaşımın kendisine ve ilmi kudretine büyük hürmetim vardır, bunu tekrar etmekte hiçbir mahzur görmüyorum. Fakat maalesef diyeceğim, Feridun Ergin Bey arkadaşımız hâdisenin rengini biraz değiştirmek yoluna gitmiştir.

Arkadaşlar; bir Türk Mebususunuz, karşınızda büyük bir hazırun var ve öyle bir haleti ruhiye içindeki; 6 - 7 Eylül hâdisesi ve Kıbrıs meselesinin dumanı üzerinde, hepimiz fert fert elinize demir çubuklar alıp İstanbul sokaklarını talan etmiş olarak görünüyorsunuz. Bu kadar müşkül durum içinde gelip Heyeti Umumiyeye oturuyorsunuz, biri çıkıyor ve bu çıkan kim olduğunu biliyorsunuz şimdi bildiğiniz gibi, kalkıyor gayet müstehzi bir edâ ile Feridun Beyin, burada hata ettiğini itiraf etmesini temenni ettiğim, o mükemmel (!) mektubunu okuyor. Bunun üzerinde bir komanter yapıyor: Türkiye ilk defa olarak Avrupa Konseyinde şöyle bir hareketle bulunmuştur, diyor. Akabinde bir mebus daha çıkıyor, o da daha ağır sözler söylüyor, Türkiye'ye karşı protesto makamında harekete geçilmesinin bir zaruret olduğunu ifade ediyor. Server Somuncuoğlu ve Nazlı Tlabar arkadaşlarımız şahittirler, 15 - 20 mebus daha sıra kapaklarını vurarak söz istiyorlar. O türlü toplantılarda birkaç seneden beri bulunmanın verdiği bir tecrübe ile

bunun sonunun ne demek olduğunu anlıyorum. Bir Türk mebusunuz, ne yaparsınız? Konuşur musunuz?. Ne yaparsınız? Ortada iki yol var. Zaman kazanmak ve bu suretle meseleyi halletmek. Tek arzum bu. Bütün hüsnüniyet ve gayretimle gayem buydu; bu gaye uğrunda çalışıyorum, Ne pahasına olursa olsun vakit kazanmak ve Türkiye aleyhinde devam eden kötü sözlerin arkasını kesmek ve buna bir hal çaresi bulmak lâzımdı.

KÂMİL KIRIKOĞLU (Malatya) — Başkan, soru mevzuunu geçti. (Soldan, otur sesleri)

ZEYYAT MANDALINCI (Devamla) — Sizin de menfaatinize dinlemeniz.

REİS — Sual müessesesini, Riyaset gereği gibi biliyor, Kâmil Bey.

ZEYYAT MANDALINCI (Devamla) — Şimdi, muhterem arkadaşlarım; kalktım bu arkadaşımız konuştuğundan sonra söz aldım ve söz aldığım zaman şu haleti ruhiye içinde idim :

Bir taraftan bir Türk mebusunun yaptığı hareket kötüdür diyemezdim. Ve bu arkadaş jurnalcihk yapmıştır, diyemezdim.

Diğer taraftan muhatabım Türk Hükümetinin, Türk camiasının dışarda şerefini temsil eden Hükümetin bu işde yüzde yüz kusuru vardır diyemezdim.

Tek gayem : Ufak tefek zedeleme pahasına da olsa - belki hata ettim, fakat mecburdum - süratle müzakereyi durdurmak ve hâdiseyi kapatmak bir mecburiyet idi. Nihayet eveliyatını bildiğim için bütün gidiş, geliş meselelerinin bir tahsis işiyle alâkalı olduğunu, hiçbir suretle beş senelik tecrübem içinde gerek Hükümetin, gerekse Meclis Divanının, sen gidemezsin şeklinde değil de, tahsisat yoktur gidemezsin demenin en hafif bir ifade tarzı olduğunu söylemek mecburiyetinde idim. İtiraf ediyorum, bunda hata varsa bana aittir. İki tarafı birden telif edebilmek için, Feridun Bey arkadaşımız gelmemiştir. Fakat Hükümet kendisini azletmemiştir, âzil keyfiyeti mevzuubahis değildir. Eğer böyle bir şey varsa ben bilmiyorum. O andaki haleti ruhiyem, içinde bulunduğum mecliste, memleketimin şeref ve haysiyetini korumaktı, başka hiçbir şey düşünmezdim o anda. Dedim ki, Hükümetimiz olsa olsa Demokrat Parti Grubunun seçtiği bir arkadaş olduğu için ve seçimi de yaptığı için, kendisi de partiden ayrıldığı için belki tahsisat alamamıştır.

Bulduğum en hafif mazeret bu idi o anda. Bu tarz konuşma belki hatalı olabilir. Fakat bunun en hafif bir tarzı hareket olduğuna elân da inanıyorum. Feridun Bey arkadaşımız cebinden parasını verebilir, buraya gelebilirdi. Bütün haklara sahibolarak burada oturabilirdi. Bu gösteriyor ki azil keyfiyeti yoktur. O zaman da Ferderspiel'in müstehzi bir eda ile, yaptığından memnun bir eda ile oturuşu karşısında dedim ki : Maddi imkânı temin edin yine gelebilir, burada oturabilir. Ama iane toplayın da bu arkadaşları getirin şeklinde hiçbir ifadede bulunmadığımı samimiyetle huzurunuzda ifade etmek isterim. Hâdisenin bir şıkkı budur.

İkinci şık, arkadaşlar, benim sözlerim üzerine 16, 17 kişi kadar olan ve sıra kapaklarını vuran kimselâr sözlerinden rücu ettiler. Reis de bu hâdisenin kapanmasından memnun kaldı. Bir Türk dostu olarak işi kapatmak gayesiyle bir zemin buldu. Bundan sonra arkadaşlar toplanıp bu kötü vaziyet karşısında tedbir almak yoluna gitik. Telefonla Başvekili buldum. Sayın Başvekile durumu bildirdim. Aynen, şu madde mucibince Feridun Ergin'in Hükümet tarafından azli mevzuubahsolamaz.

Feridun Ergin'in burada bütün haklara sahibolarak gelip Büyük Millet Meclisinin kendisine verdiği salâhiyetin hududuna kadar, yani sene ikmal edilinceye kadar, temsil vazifesini ifa etmesi lâzımdır. Hâdisede bir yanlışlık olabilir veya suiniyetle meydana gelebilir, ona karışmam, ama bu halin düzeltilmesi bütün mebus arkadaşlarımın arzusudur, hepsi hürmetler ederler, binaenaleyh şahsi değil Türk Heyetinin arzusunu size iblâğ ediyorum, dedim. Başvekil, bu şekilde müzakerenin durdurulması keyfiyeti üzerinde bütün arkadaşlara teşekkür ettiğinin bildirilmesini rica etti ve sonra, Hâriciyeye lâzımgelen emirleri vereceğini de söyledi. Fatin Rüştü Zorlu Bey de, özür dilerim söz verdim hakikatleri aynen ifade edeceğim, 1 - 2 saat sonra telefonu açtı. İstedığımız malûmat ve talimat iki noktada idi, birisi Kıbrıs hâdiseleri üzerinde Hükümetin noktai nazarı nedir, ikincisi Feridun Ergin meselesi. Fatin Rüştü Bey Feridun Ergin meselesini öne alarak dedi ki : Feridun Ergin meselesinde biraz evvel anlattığı şekilde kendisinin böyle bir şüphe izhar etmiş olduğunu ve binaenaleyh bu vaziyette kendisinin gönderilemeyeceğini söyledi. Ben, ve

kendisine ısrar ettim, aynen Başvekile arz ettiğim gibi, beyefendi, bütün arkadaşlar - ki hepimizin müşterek arzumuz olduğunu anlatmak için - buradadırlar, hürmetlerini sunarlar, Feridun Ergin meselesinin halli icabeder, aksi takdirde müzakereye yeniden başlayacağız. Telefon muhaberesi kesildi. Arkadaşlarım karşımda idiler, mütemadiyen Paris'ten Ankara'yı istiyordum, Ankara görüşmemiz ne oldu diye, o andaki heyecanım dolayısıyla iyice hatırlamıyorum, aradan 15 - 20 dakika geçti nihayet Paris dedi ki; Son Ekselâns konuşmak istemiyor. (Sağdan, alkışlar) İşte arkadaşlar bu mevzuda benim bildiğim budur. Bunun üzerine arkadaşlarımın hepsi döndüler.

Kendileriyle şöyle konuştuk. Dedik ki, şimdi mesele telefonun kapatılması, Hariciye Vekil Vekilinin şöyle böyle söylemesi değil, önümüzdeki büyük cesedi kaldırmaktır, bunun için tedbir alalım. Bu hususta Server Somuncu, Nazlı Tlabar, Muzaffer ve diğer arkadaşlarıma çok teşekkür ederim, bu mevzuda yardımlarını esirgemediler. Bunun üzerine Başvekile; hep beraber, Hariciye Vekil Vekili şunu yapmıştır, telefonla konuşmak istememiştir, - mektup burada isterseniz okuyayım - (istememez, istemez sesleri) bunun üzerine talimatınıza intizardayız diye bir telgraf çektik. Başvekil telgrafı alınca, derhal bize telefon ettiriyor, (soldan : bravo, güzel sesleri) evvelâ Hariciye Vekâleti Kalemî Mahsusu ile Kıbrıs meselesi üzerindeki dökümanların Paris Seferetinden alınmasına dair bir konuşma yaptık. Sonra Muharrem Nuri Birgi ile Feridun Ergin meselesi üzerindeki noktâ nazarımız doğrudur ve bu meselenin tamiri hususuna gidilmesinde zaruret olduğuna biz de inanıyoruz. Kendisiyle temasa geçilmiştir. Her halde kendisinin de anlayış göstereceğini tahmin ediyorum. Hemen hareket etmesinde hiçbir mahzur yoktur. Bunun için şu telgrafı çekiyoruz dediler. Ve telgrafın metnini okudular. Ben de telgrafın metnini aynen arkadaşlarıma intikal ettirdim ve hepimiz memnun olduk. Kalktım Reis Gimoleye gittim. Muhterem reisim durum budur. Hakikaten bir suiniyet mevcudolmadığı anlaşılıyor. Belki suiniyet var veya yok, orasını bilmem. Ama ben reis Gimoleye gidip de Hükümetin yaptığı hatayı düzelttik diyemedim. Dedim ki, bir anlaşmazlık olduğu anlaşılıyor. Çünkü muhterem arkadaşım Feridun'a bu şekilde bir tebligat yapılmış ve size de bu şe-

kilde bir telgraf verilmiş. Gelince her halde sizi tatmin edecektir, dedim. Bir iki saat sonra Reis Gimole beni çağırdı, büyük bir sevinç içinde kalkıp elimi sıktı. Dedi ki Mandalinci, ne olduysa oldu ama çok kötü gidecek bir hâdise iyi kapandı, hepinize teşekkür ederim. Ben de Türk heyeti namına çok minnettar olduğumu ve bu işin kapanmasında şahsan çok himmeti olduğunu belirttim ve kendisine teşekkür ettim. Bu hava içinde gelen telgraf heyetiumumiyede okundu. Bunun üzerine, Türk Hükümetine bir protesto mektubu yazılması temayülünde olan birçok mebus arkadaşlar tatmin olundular ve mesele kapandı ve hattâ Meclis Divanı tarafından Türk Hükümetine bir teşekkür telgrafı çekildi. (Bravo sesleri)

Şimdi arkadaşlar, ortada 3 suçlu var; birisi Feridun Ergin, yaptığı hatayı kahramanlık titri haline tahrif etmeye ne kadar çalışırsa hakikat budur. İkincisi Hükümettir. Belki günâhu var, fakat sevabı da içinde, meselâ eğer Başvekilin şahsi müdahalesi olmasaydı belki de netice fena olacaktı.

Üçüncüsü Ben, ortadayım. Bütün olmuş, bitmiş ne varsa, ne yapılmışsa bütün samimiyetimle arz ettim, takdir edeceğiniz hata ve sevabın her türlü benimdir, hissem ne düşerse razıyım muhterem arkadaşlarım. (Soldan, şiddetli alkışlar, bravo sesleri)

FATİN RÜSTÜ ZORLU (Çanakkale) — Muhterem arkadaşlar, Feridun Ergin ve Mandalinciden meselenin diğer safhalarını da duyduunuz. Telefon muhaberesi hakkında sizi tenvir etmeye kendimi mecbur hissediyorum.

Filvaki Sayın Mandalinci ile aramızda bir telefon muhaberesi oldu. Bu muhaberede iki mesele mevzubahis edildi, birisi Kıbrıs meselesi diğeri de Feridun Ergin meselesi. Ben, hâtıramda yanılmıyorsam ve yanılmadığımı zannediyorum, muhaberede Kıbrıs meselesini başa aldım ve kendilerine dedim ki: «Kıbrıs meselesi üzerine müzakere açılması mevzubahis idi ve müzakerelerin tehir ettirilmesi teklif olunuyordu. Bunu kabul edelim mi, etmeyelim mi, diye soruyorlardı. Kendilerine şu cevabı verdim. Mademki, mesele mevzubahsolmuştur mücadeleyi kabul etmemiz lâzımdır. Dâvamızda haklıyız tehhür caiz değildir, dedim. Bunu kendilerine söyledim öyle değil mi, «tasdik

«diyorlar teşekkür ederim.» Dâvamızda haklıyız mücadeleyi kabul edin hattâ provoke edin, katiyen tehir ettirmeyin, Dünya efkârı umumiyesi bizi tutacaktır dedim.

İkincisi, Feridun Ergin meselesi.. Burada iki mesele vardır: Birisi, Bâki Erden arkadaşımızın gitmesi, ikincisi de Feridun Ergin'in azlolunup olunmaması meselesi. Biz Feridun Ergin'in azlolunduğuna dair ne nota verdik ne mektup yazdık bir kere bu esas. Binaenaleyh azlettik, yenisini tâyin ettik diye bir mesele yok.

Bâki Erden arkadaşımız içinde biz bir tebliğde bulduk, dedik ki, bu arkadaş, dikkat buyurun, süplean olarak tâyin edilmiştir diye tebliğ edildi. Binaenaleyh telefonda.. «Kendisi de şimdi karşımda tasdik ediyor» iyi konuşulmuyordu ve muhavere mütemadiyen inkitaa uğruyordu. Bir aralık yine inkitaa uğradı, beni de Başbakan çağırıldıkları için yanlarına gittim, geldikten sonra Kâtibi Umumi Muharrem Beyden kendilerini bulmasını rica ettim. Telgraf çektiğimizi söyleyin, dedim. Konuşulan meselelerden birisi Kıbrıs, ikincisi de Feridun Ergin meselesi idi. Meseleyi kendilerine bildirdim. Siz Kıbrıs meselesinde bütün vesaiiki Paris Büyükelçiliğimizde bulacaksınız, oradan alınız, tetkik ediniz, cevaplarınızı veriniz. Feridun Ergin için de zaten Guy Molet'ye telgraf çekilmişti, kendilerinin demin ifade ettikleri gibi telgraf gitti, Heyeti Umumiyede okundu. Bu mektubu alır almaz Guy Mollet'ye telgraf çekmiştik. Arkadaşlar teşekkür ederim.

REİS — Feridun Ergin, buyurun.

FERİDUN ERGİN (Urfa) — Arkadaşlarım, bütün noktaları vesikalarla tesbit edilmiş bulunan bir hâdisede hakikati ufak ölçüde dahi olsa değiştirmeye imkân yoktur. Hariçte akisler uyandıran, zabıtlarda ve vesikalarda yer alan ve mahiyeti hakkında bütün Avrupa Konseyinin gayet sarîh fikir edindiği bir hâdisede hakikat hilâfına bir kanaat bu Meclise hâkim olursa bu, ancak bizim aleyhimize tecelli edebilir.

Evvelâ Fatîm Rüştü Bey, benim hakkımda Avrupa Konseyine bir nota verilmemiş olduğunu ve sadece bir tebliğ yapılmış olduğunu söylemektedir. Kendilerine hatırlatayım; Devletler Hukukunda tarafların birbirlerine yaptıkları tebligata (nota) derler. Eğer bu nota Hariciye Vekilinin veya salâhiyet almış bir delegenin imzasını taşıyorsa (yazılı bir nota) dir. Eğer altın-

da hiçbir imza bulunmaksızın muhatabı bulunduğu, temsil ettiği mercii ziyaret ederek imzasız bir vesika tevdi ederlerse bunun adına (şifahi nota) derler.

Bu itibarla arkadaşlarım, Avrupa Konseyine bizim Hükümetimiz bir nota tevdi etmiş ve Avrupa Konseyindeki vazifemden alınmış olduğum bildirilmiştir. Bu husus Mandalinci'nin de ifadeyle tadviz etmiş bulunuyor.

Arkadaşım Mandalinci konuşmasını tahsisat meselesi üzerinde teksif etti. Hayır arkadaşlar, tahsisat meselesi bir mebusu vazifeden men edecek bir mesele değildir. Bir mebusun, Avrupa Konseyindeki bir mebusun pasaportu hazır, tayyare parasını verir, biletini alır ve icabederse kalkıp gidebilir. O, bu imkâna maliktir. O halde ben niçin gitmedim? Sebebini izah ediyim. Arkadaşlarım, Baki Erden arkadaşım daha evvel gitmişti. Ben de komisyonların kapısında, efendim sen gireceksin, ben gireceğim diye yakapaça münakaşa mı edecektik? Ve Baki Erden arkadaşım ile Heyeti Umumiyede herkesin üzerinde adı yazılı olan koltukta, hayır efendim bu koltuk sana, bana aittir diye münakaşa mı edecektim? Yahut Mandalinci arkadaşımın kullandığı tâbiri kullanayım, Avrupa Konseyine Baki Erden'i jurnal ederek, bu arkadaşım bu mecliste hazır bulunmaya salâhiyeti yoktur, bu itibarla kendisini içeriye almayın mı diyecektim? Hayır efendim, Baki Erden arkadaşım ne asil olarak ne de yedek olarak Avrupa Konseyine gidemezdi. Statü buna mâni idi. Kendisi hareketinden evvel beni ziyaret etti, Feridun dedi, ben gidiyorum, senin yerine gidiyorum. Suppléant olarak, yedek olarak demedi, senin yerine gidiyorum dedi. Bundan müteessirim, temenni ederim ki; gelecek senelerde her ikimiz de âza olarak Konseyde beraber vazife görürüz dedi. Bu vaziyet karşısında ben kalkıp gidip de skandal çıkarmaya tenezzül edemedim ve nitekim etmedim. Benim yaptığım tek şey, bu adam öldürüldü, bu adam azledildi, bu adam hapse atıldı, diye türlü rivayetler cereyan ettiğinden, alâkalı bir zata karşı ve ondan aldığım bir mektup üzerine cevap verip vaziyeti tadviz etmekten ibaretti, bu suretle vazifemi yaptım. (Gürültüler) Mektubu da, daha evvel sizlere izah ettiğim gibi, Gimole'den aldım ve Gimole, Federspiel'in İktisat Komisyonu namına yapmış olduğu şikâyeti hatırlattı. İktisat Komisyonunda

bu sözleri söyleyenlere, bu korkunç ihtimali memleketimiz hesabına menfi fikirleri ortaya atanlara karşı bir mektup yazıp vaziyeti tavzih etmeye mecburdum. (Değildin sesleri) Elbette tavzih edecektim ve ettim. Bir partiden çıkarılmış bulunuyordum, niçin çıkarıldığımı yazarken, önümde Haysiyet Divanının çekmiş olduğu telgraf metni vardı. Eğer bu telgrafta yazılı olan şey hicabaver bir hakikatse, bunun mesuliyeti bana ait değildir. (Soldan: Sana aittir sesleri) Bana ait değildir, bu telgrafı tertibedenlere aittir. Hayır efendim; Hükümet, ben bu adamı partiden attığım için Konseye göndermiyorum, diye nota gönderirken, ben her ne kadar Avrupa Konseyine gönderilmedi isem de bunun sebebi partiden atılmış olmam değildir, diye bir ifade kullanamazdım.

Arkadaşlar; ortada her şeyi ifşa eden, jurnal eden bazı kimseler vardır. Mütaaddit defalar jurnal edilen bir insanın artık hiçbir hakikati saklamasına sebep yoktur, başka yapacak şey de yoktur. Bir hükümetin yapacağı her hareketin hukuki bir mesnedi olması lâzımgelir. Benim de bu mesnedi birkaç satırla olsun, gayet kısa olarak bildirmem lâzımdı. Metin buradadır, tercümesi kabildir. Zeyyat Mandalinci arkadaşımız tarafından okunan metnin tamamen aynı değildir. Kelimeler aynı olmakla beraber, cümleler içinde birtakım takdim tehirlerle mâna nüansları husule getirilmiştir.

Geriye kalıyor Federspiel'in..

Mandalinci arkadaşımız Federspiel'i bu kadar itham etmesini doğru görmem. Federspiel kimdir? (Kimdir sesleri), (Federspiel'in müdafasını mı yapıyorsun sesleri)

Bu Meclisteki müzakereler belki memleket dışına aksedecektir. Hiç kimseyi müdafaa etmek mecburiyetinde değilim. Fakat bir hakikatı size tebarüz ettireyim. Federspiel, Danimarka'nın eski Ziraat Nazırındır. Federspiel, Avrupa Konseyinin ve Avrupa siyasetinin en tanınmış, en hürmet gören adamlarından birisidir.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Dost mu, düşman mı?

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Size iki kelime ile izah edeyim. Türkiye hakkında Komisyon tarafından hazırlanmış olan bir metin üzerinde aleyhimizdeki kısımları bir gece oturup re'sen tashih edip çıkararak kimsedir. Bu adam Türk düşmanı olabilir mi?

Federspiel Avrupa Konseyinde Türkiye'nin menfaatlerine halel gelmesin diye teşebbüsler yapan ve Somuneuoğlu'nun teşebbüsü üzerine, verilen Türkiye lehindeki bir tavrın usul noktasından reddedilmesine mâni olmak için kendi komisyonuna alan ve kendi çalışma grubunda bunu neticelendirmeye çalışan adamdır.

Mandalinci'nin söyledikleri nereden çıkıyor?

(Geçen sene memleketimize gelmiş, kendisi bir alâka görmemiştir. Her gittiği yerde Türkiye'nin iktisadi vaziyetini tetkik etmiştir. Ankara - İstanbul arasında otobüsle seyahat etmiştir

Ankara'da temas ettiği makamlardan tatmin-kâr bir malûmat alamamıştır.

Bu komisyonda Türkiye'nin iktisadi vaziyeti hakkında izahatta bulunuyor ve bu arada memleketimizi müdafaa ediyor ve gayet haklı olarak şiddetli tenkidlerde bulunmuş ve bu tenkidler üzerine biz icabederse Umumi Heyette konuşmaya karar verdik. Mandalinci arkadaşımızın bahsettiği husus budur. Fakat komisyon müzakerelerinde bütün bu engeller ve tenkidler karşılandı, halledildi ve ondan sonra Federspiel, rapor Heyeti Umumiyede görüşülürken büyük müzaheret gösterdi. Ben, memleket hesabına bu kürsüden kendisine teşekkür etmeyi bir vazife bilirim. Yalnız, burada Mandalinci arkadaşımın bir günahı vardır, bu mesele ortaya atıldığı vakit arkadaşımız pekâlâ söz alır ve Muzaffer Harunoğlu arkadaşımızın yaptığı gibi; bu hâdisenin mahiyetini bilmiyorum, bir anlaşmazlık olabilir, bana 24 saat müsaade edin, Hükümetimle, merkezle temas edeyim, neticeyi size bildiririm, diyebilirdi. Fakat Mandalinci arkadaşım diyor ki; kendinin söylediği ve mektubunda da yazdığı gibi, partiden çıkarılmamıştır, fakat tahsisatını Hükümetimiz kesmiştir. Kendisi statüyü gayet iyi bilir. Hükümet, tahsisatını kesemez, azledemez. Statünün bu hükümünü, beş sene beri Avrupa Konseyi âzası olan Mandalinci bilmiyor mu?

SEBATİ ATAHAN (Zonguldak) — Sen niçin gitmedin?

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Ben orada değilim arkadaşlar. Bir Türk Mebusunun iane ile Avrupa Konseyine getirilmesini Heyeti Umumiye teklif ediyor. Zabıtlarda aynen mevcuttur. Size Fransızca olarak aynen okuyorum :

«Si la Présence M. Ergin a l'Assemblée consultative est tellement chère à nos collègues et

spécialement à M. Federspiel, il leur suffit de trouver les disponibilités financières nécessaires.»

Türkçesini de tercüme edeyim : «Mali imkân temin edin getirin.» Bu meydan okuma üzerine iane toplanmaya başlanıyor. Bu, iane değil, diyorsunuz. Benim cebimde param mı yok? (Soldan, niye gitmedin? sesleri). Avrupa Konseyine niye gitmediğimi daha evvel söyledim, aynı şeye tekrar tekrar gelmeye beni mecbur etmeyin.

Ve yine Mandalinci arkadaşımın Guy Molle ile konuşurken söyledikleri sözlerde de haksızlık etmiş bulunuyorlar. İşlediği günah yalnız bundan ibaret de değildir. İstanbul hâdisesi Konseyde müzakere edilmiştir. Bu müzakereler esnasında memlekete karşı işlediği bir günah da vardır, yalnız benim şahsıma karşı bir skandal çıkarmakla kalmamıştır, zabıtlardan okuyabilirim, memleketimiz hakkında en ağır tâbirleri kullanmışlardır, o tâbirleri bu kürsüden söylemeye teeddübederim.

REİS — Feridun Bey, sözlerinizi yalnız kendi meselenize inhisar ettiriniz.

FERİDUN ERGİN (Devamla) — Peki efendim. Sözümü burada kesiyorum, şahsan meseleyi tavazzuh etmiş addediyorum.

REİS — Efendim, Kâmil Kırıkoğlu arkadaş söz istiyorlar. (Kâfi sesleri) Müsaade buyurun efendim, karşılamayınız da ben izah edeyim.

Sual sahibi Kâmil Kırıkoğlu ile Hariciye Vekilinin birer defa konuşmasıyla mesele bitti. Araya giren arkadaşlar, bizzarure konuştular. Bu suretle sual cevaplandırılmış oldu. Bu itibarla sual cevaplandırılmış olduğundan, sual müessesesini çiğnemek için, Kâmil Kırıkoğlu arkadaşımıza söz vermiyorum. Verdikleri takrirî Riyaset makamı nazarı itibara alacaktır.

Sual cevaplandırılmıştır.

4. — *Kars Mebusu Mehmet Hazer'in son günlerde idare ve zabıta âmirleri arasında yapılan nakil ve tâyinlerin sebeplerine, İstanbul'daki vazifelerinden başka yerlere tâyin olunanlarla bâzı kaymakamların vekâlet emrine alınmalarının 6/7 Eylül hâdiseleriyle alakalı bulunup bulunmadığına ve bu yüzden İstanbul Valisi hakkında bir muamele yapıp yapılmadığına dair Dahiliye Vekilinden şifahi suali (6/148)*

REİS — Mehmet Hazer buradalar mı? (Yok

sesleri) Suale sahibi arkadaşımız bulunmadığından gelecek İnikada talik ediyoruz.

5. — *Kars Mebusu Mehmet Hazer'in, son belediye seçimlerinde istifa etmeden adaylıklarını koyan ve seçilen memur ve müstahdemlerin unvanlarıyla hangi parti adayı olduklarına ve belediye âzalığına seçilen İller Bankası Umum Müdürünün durumuna dair Adliye ve Dahiliye vekillerinden şifahi suali (6/149)*

REİS — Bu soru da Mehmet Hazer arkadaşımızdır. Kendileri bulunmadığından gelecek Toplantıya talik edilmiştir.

6. — *Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu'nun, Adana'daki Şehir Oteli noksanlarının bugüne kadar ikmal edilmemesi sebeplerine dair sualine Dahiliye Vekili Etem Menderes'in şifahi cevabı (6/150)*

REİS — Soruyu okutuyoruz :

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Aşağıdaki suallerimin Dahiliye Vekâleti tarafından şifahi olarak Mecliste cevaplandırılmasını istirham eylerim :

1. Adana'da Halk Partisi zamanında yaptırılıp ufak tefek bâzı noksanları kalan çok mükemmel bir turist oteli olan Şehir Otelinin noksanları ikmal edilerek bugüne kadar neden hizmete sokulmamıştır?

2. Adana'ya göre Hilton Otelinden sonra gelen bu turist otelinin ikmalî inşası için hangi tarihte Adana Belediyesi Belediyeler Bankasından ne kadar para almıştır? Bu para ile bu otel ne için ikmal edilmemiştir? Bu parayı tahsis harici kullanmışlarsa, nerelere sarf etmişlerdir? Bu tahsis harici yapılan sarfiyattan dolayı mesul edilenler olmuş mudur? Ve kimlerdir? Edilmiş ise memleketi bu güzel eserden mahrum edenler hakkında vekâlet ne düşünmektedir?

1 . XII . 1955

Seyhan Mebusu
Sinan Tekelioğlu

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Aydın) — Muhterem arkadaşlar; Adana'daki Şehir Oteli noksanlarının bugüne kadar ikmal edilmemesi ve yapılmış istikrazların mahalline sarf edilip edilmediği hususlarına dair Seyhan Mebusu Sayın arkadaşım Sinan Tekelioğlu ta-

rafından verilen şifahi şual takririni cevaplandırıyorum :

3 235 571 lira keşif bedelli Şehir Oteli için Adana Belediyesince İller Bankasından 1944 yılında 400 000 lira, ayrıca 1945 ve 1946 yıllarında Şehir Oteli, çiftçi ham, yol yapımı, buz fabrikası ve soğuk hava tesisatı gibi çeşitli inşaat ve istimplâk işlerine sarf edilmek üzere 2 100 000 lira olmak üzere 2,5 milyon lira istikraz edilmiştir.

Bu paradan muhtelif tarihlerde yapılan 10 ihale ile Şehir Oteli inşaatına ceman 1 813 162 lira sarf edilmek suretiyle vücuda getirilen binanın ancak gazino ve salon kısmı ikmal edilmiş ve yıllığı 4 000 liraya kiraya verilmiştir.

Binanın kalorifer ve iç tesisatı ikmal edilmemiştir.

Şehir Oteli ilk projesinde binanın ısıtma tesisatı kalorifer olarak kabul edilmiş ve tanzim olunan proje Nafia Vekâletine gönderilmiş ise de klima tesisatının daha iktisadi olacağı müta-lâasıyla proje, gerekli tadilât yapılmak üzere, 5. IV. 1950 tarihinde mahalline iade edilmiştir.

1950 yılında Belediye Meclisi mütaakıp yıllar bütçesine bu mevzua dair kâfi tahsisat vaz' edemediğinden bahse mevzu proje tadilâtının yaptırılması mümkün olamamış ve inşaat da bugüne kadar ikmal edilememiştir.

Yukarıda arz olunduğu veçhile, Şehir Oteli için yapılan istikrazlardan, mevzu dışı mahal-

lere para sarf edilmemiş olduğu anlaşılmaktadır.

Vilâyetten aldığımız malûmata göre Belediye Meclisi âzalarından bir kısmı binayı satmaya diğer bir kısmı da ikmale taraftardır. Kararın da belediye meclisinin salâhiyeti dâhilinde olduğunu arz eylerim.

REİS — Sinan Tekelioğlu.

SİNAN TEKELİOĞLU (Seyhan) — Efendim, Dahiliye Vekilinin vermiş olduğu izahat hem beni tatmin etmemiştir, hem de Adanalı-ları. Çünkü gayet basit bir surette, tahsis hari-ci para sarf edilmediğinden bahsettiler ama, belediye reisi makamına yeni geldi, bir iki ay içinde esaslı tetkikat yapamamıştır, Dahiliye Vekilinden ricam, on seneden beri metruk bir halde kalan oteli başka yere satanlar hakkında tahkikat yapılmak üzere müfettiş gönderilmesini rica ederim. Müruruzamana uğraması on, on beş gün içinde mümkün olduğundan istical etmelerini rica ederim.

REİS — Dahiliye Vekili.

DAHİLİYE VEKİLİ ETEM MENDERES (Aydın) — Muhterem arkadaşlar; benim cevabım mevcut dosyalar üzerinden hazırlanmıştır. Tetkikatın tamiki lüzumunu muhterem arkadaşımız burada ifade buyurduktan sonra, derhal bir müfettiş izam etmek suretiyle işi tetkik ve şimdiye kadar geçen safahatı da tâmik etmeyi vazife addediyorum, (Soldan, bravo sesleri).

REİS — Sual cevaplanmıştır.

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Türkiye Büyük Millet Meclisi 1955 yılı Eylül, Ekim ve Kasım ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni mazbatası (5/27) (1)*

REİS — Bunu da okuyalım (Ekseriyet kalmadı sesleri).

(1) 24 sayılı matbuu zaptın sonundadır.

REİS — Yalnız okunup ittilanıza arz olunacak bir meseledir.

(Mazbata okundu).

REİS — İttilanıza arz edilmiştir.

26 Aralık 1955 Pazartesi günü saat 15 de toplanmak üzere İnikada son veriyorum.

Kapanma saati : 18,10

B — TAHRİRİ SUALLER

1. — *Kars Mebusu Sırrı Atalay'ın, Kuzey - Doğu vilâyetlerinde ve bilhassa Kars'ta devam eden kuraklık sebebiyle köylünün hayvanını yok pahasına elinden çıkarmaya ve bu yüzden hayvan fiyatlarının süratle düşmeye başlaması karşısında Hükümetin ciddi ve âcil ne gibi tedbir alacağına dair sualine, Başvekil Adnan Menderes'in tahrirî cevabı (7/105)*

27 . VII . 1955

T. B. M. M. Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki hususların Başbakan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına delâletlerinizi rica ederim.

Kars Milletvekili Kars Milletvekili
Ali Yeni Aras İbrahim Us
Kars Milletvekili
Sırrı Atalay

Kuzey - Doğu Anadolu vilâyetlerinde bilhassa Kars'ta devam eden kuraklık sebebiyle uzun bir kışın hüküm sürdüğü bu mntakada hayvan besimi maddesi olan ot kurumuş yahut az miktarda biçilebilmiştir. Köylü bu sebeple hayvanını yok pahasına elinden çıkarmaya başlamıştır. Hayvan fiyatları süratle düşmektedir.

1. Canlı hayvanların dış memleketlere ihracı,
2. Erzurum ve diğer et kombinaları vasıtasıyla köylüden bol miktarda canlı hayvan satın alınması,
3. Ordu ve diğer resmî daireler ve müesseseler et ihtiyacının kavurma olarak karşılanması hususlarında Hükümet ciddi ve âcil hangi tedbirleri alacaktır?

T. C.

Başvekâlet

22 . XII . 1955

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Sayı : 77-124/4364

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

11 . VIII . 1955 tarihli ve Kanunlar Md. 7245/1669-7/105 sayılı yazıya karşılıktır.

Kuzey - Doğu vilâyetlerinde ve bilhassa Kars'ta devam eden kuraklık sebebiyle köylünün hayvanını yok pahasına elinden çıkarmaya

ve bu yüzden hayvan fiyatlarının süratle düşmeye başlaması karşısında Hükümetin ciddi ve âcil ne gibi tedbir alacağına dair Kars Mebusu Sırrı Atalay tarafından verilen tahrirî sual tahriri cevabının ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

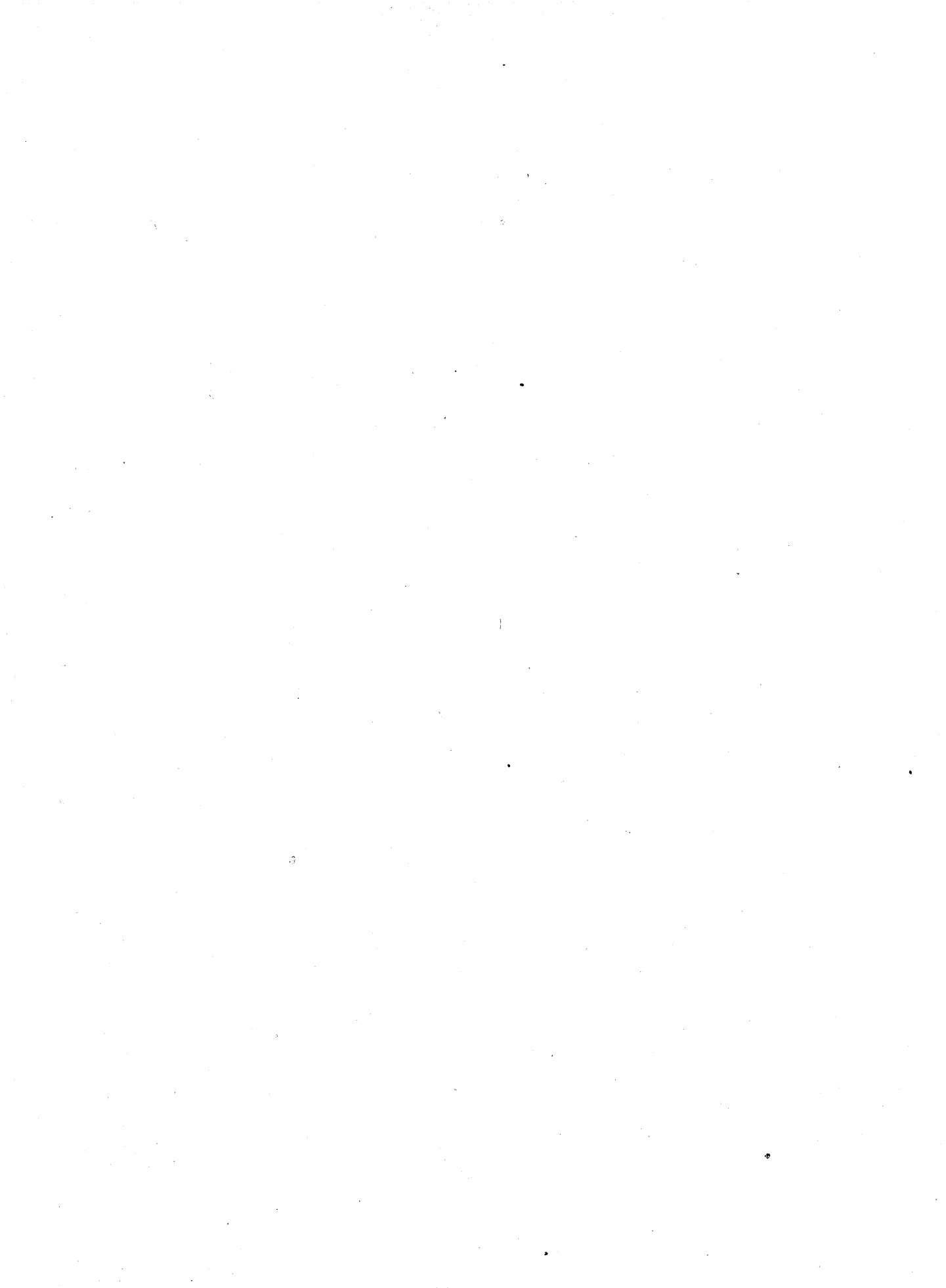
A. Menderes

1. Doğu vilâyetlerinden Erzurum ve Kars'ta müşahede edilen yem darlığı neticesi fazla miktarda hayvanın kasaplık olarak kıymetlen-dirilmesi maksadiyle Erzurum Et Kombinası tarafından hararetili surette kesime başlanmış ve kesimin mühim bir kısmı Trabzon dondurma tesisatında dondurulduktan sonra Çekoslovakya'ya ihracat yapılmış ve Sovyet Rusya ile yapılan anlaşmaya uyularak 8 - 10 bin kadar kasaplık sığır ile 100 - 125 bin kadar koyunun bu memlekete ihracına başlanmıştır.

2. Erzurum Et Kombinasının faaliyeti tefsif edilmiş ve Şark mntakalarında bölge besiciliği bakımından tehlike arz eden bu yılın kuraklık durumu göz önüne alınarak daha geniş ölçüde hayvan mubayaasını mümkün kılmak üzere Erzurum Et Kombinasına gerekli mubayaa salâhiyeti verilmiştir. Diğer taraftan işleme açılan Ankara Et Kombinasında kesilen hayvanların ekseriyetini de Şark menşeli hayvanlar teşkil etmektedir. Dahilî istihlâhten artan kesimlerden verilmek üzere K/989 sayılı Kararın bahşettiği imkânlardan bilistifade yeni satış taahhütlerine girişilmiştir. Bu taahhütlerin yerine getirilmesi için mubayaalar tercihan kuraklıktan zarar gören mntakalardan yapılmakta ve hayvanların beslenmesi bakımından müşkül duruma girilmeden evvel bunlardan yapılacak hayvan mubayaatının ikmaline çalışılmaktadır.

3. Erzurum Et Kombinası gerek ordu ve gerek piyasa ihtiyacı için kavurma imaline başlamış ve bu suretle de hayvan mubayaa miktarları artırılmıştır.

Hükümetçe dâhilde alınan tedbirlere ve ihracatın seyrine göre, kuraklıktan zarar gören Kars ve diğer mntakalardaki hayvancılığımızın himayesi mevzuunda ehemmiyetle durulmaktadır.

Devre : X
İçtima : 2

S. SAYISI : 24

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1955 yılı Eylül, Ekim ve Kasım ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni mazbatası (5/27)

Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni Mazbatası

T. B. M. M.

Meclis Hesaplarının Tetkiki

Encümeni

Esas No : 5/27

Karar No : 4

17 . XII . 1955

Yüksek Reislige

Lira	Kr.	
8 598 831	62	1955 Eylül başında bankada mevcut para
7 636 600	81	1955 Eylül, Ekim, Kasım aylarında Ziraat Bankasının aldığı para
16 235 432	43	Yekûn
6 044 228	01	1955 Eylül, Ekim, Kasım aylarında Ziraat Bankasının harcadığı para.
10 191 204	42	1955 Aralık başında bankada mevcut para

Büyük Millet Meclisi Muhasebesinin 1955 Eylül, Ekim, Kasım ayları gider kâğıtları incelendi: 1955 Eylül başında Ziraat Bankasında kalan para Eylül, Ekim, Kasım aylarında Ziraat Bankasına alınan paraya eklendikten ve toplamından da bu aylarda Ziraat Bankasına harcanan para çıktıktan sonra 1955 Aralık ayı başında Ziraat Bankasında (10 191 204, 42) lira kaldığı görülmüş ve bankanın her gün gönderdiği hesap pusulaları toplamı da buna uygun bulunmuş olmakla beraber yapılan tediyelere ait masraf kâğıtlarının da kanun ve mevzuata muvafık olduğu anlaşılmıştır.

Umumi Heyetin ıttılama arz edilmek üzere Yüksek Riyasete sunulur.

Meclis Hesaplarının Tetkiki	Mazbata M.	Kâtip	Murakıp	Bursa
Encümeni Reisi	Gümüşane	İsparta	Samsun	A. Erozan
İstanbul	H. Zarbun	K. Demiralay	F. Tüzel	
F. N. Çamlıbel				
Edirne	Kars	Kırklareli		Konya
M. Enginün	A. Yeniaras	H. Yaman		R. Gökmenoğlu
		İmzada bulunmadı		
	Konya	Sivas		
	M. Keskin	N. Ertürk		

